

РАСТГ

КНИЖЕВНОСТ

УМЕТНОСТ

КУЛТУРА

Број

10

Битола

2014

РАСТ

СПИСАНИЕ ЗА КНИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ И КУЛТУРА

Издавач:

Битолски книжевен круг – Битола

За издавачот

Петре Димовски

Редакција:

Зоран Пејковски, главен и одговорен уредник

Кире Неделковски, заменик на главниот уредник

Весна Мундишевска-Велјановска, уредник

ISSN 1409 – 9330

УДК 82+7+008

Битола, јуни 2014 г.

E-mail:

spisrast@yahoo.com

Списанието „РАСТ“ излегува со финансиска поддршка на
Министерството за култура на Република Македонија

ПРОЗА

ВЛАДИМИР КОСТОВ

РАБУШ

Во погребната постапка околу погребот на Дивиот, се направи прекин по наредба на службено лице, со дозвола тоа да се изврши откако ќе биде погребен курирот на Синдикалната организација. Макар последна „дупка на свиралото“, бидејќи беше во служба на политичка организација, која се третираше како пандан на власта, курирот и во смртта имаше предимство пред еден „Гуптин“. Во очекување да заврши тој погреб, повеќето од присутните на погребот на Дивиот, се имавме повлечено во дворот на црквата во кој, околу шадрванот имаше клупи. Седнати на една од нив Јас и Саздо, во бележникот Јас го нотирав случајот со прекиниот на церемонијалот околу погребот на Дивиот. Но во еден момент, како под дејство на силен магнетизам, погледот ми беше свртен кон вратата на црквата на која се појави Нефретате, допратена во мојата визија од света Недела, во чиј дом навратила.

Уште кога првпат ја здогледав во придружба на Рамос, во неа ја препознав египетската кралица Нефретате, чија биста имав прилика да ја видам, изложена во Берлинскиот музеј при мојата посета на тој музеј пред десетина години, како и според податоците што ги извлеков за неа од една публикација за Египет, според кои, таа се здобила со место во историјата на таа земја со ексклузивниот факт што станала кралица на својата шеснаесетгодишна возраст и поради својата извонредна убавина.

Слична слава на својата шеснаесетгодишна возраст стекнала и света Недела, само на духовен план. Таа беше истата онаа од фреската на фризот од влезната врата на црквата. Сега, симната од фреската и, во улога на придружничка, беше пројавена и таа како извонредна убавица, но со траги на нејзиното лице од тортурата што ја примениле

врз неа инквизиторите на императорот Дијоклецијан за да се откаже од христијанската вера.

Забележувајќи ме, Нефретате ни пристапи.

– А вие, пишувате дали пишувате! – ми се обрати мене. – Ме потсетувате на евангелистот Марк кој бил еден од апостолите на Исус и кој, во функција на секретар, ги забележувал неговите проповеди, така што во библистиката неговото евангелие се смета за најавтентично, што, веројатно вам ви е познато. А ние сме известени дека сте се нафатиле да го обновите изгорениот автограф на ВладОмир Ладодив.

– Ако Бог вдахне во мене таква инспирација! – ѝ признав дека предано работам на тој проект.

– Брате! – ѝ се откажа спонтано. – Дозволете ми така да ви се обратам и да ве целивам.

Ме прегрна и ме бакна в чело.

– Имајќи ги предвид вашите врвни постигнувања во литературното творештво, нема сомнение дека и проектот на кој работите, успешно ќе го завршите – ме увери таа. – Во вашето творештво ангел Господов ви ја води раката! Како на евангелистот Марк. – Не знам дали ви е познато дека, според некои преданија, тој бил зет од ќерка на Пилат кој, за да го тргне од пред очите на фарисеите, задоволни што го распнал Исус, но гневни на него што допуштил – според нив – неговите ученици да го откраднат неговото тело и да ја прогласат таа кражба за негово воскресение – императорот Тибериј го засолнал Пилат во Хераклеја, денешна Битола, во својство на прокуратор. При тоа, за да си ја олесни својата совест, му ги отстапил архивските записи, во врска со судскиот процес што се водел против Исус, на својот зет, тој да го напише Евангелието кое денес кај вас е познато како „Евангелие по Марко“, според битолскиот изговор на латинското име Марк.

– Првпат слушам за таква верзија – изненаден, признав. – Познато ми е дека во „Евангелието“ по Матеја се споменува дека жена му на Пилат, по виден сон, интервенирала кај својот маж во прилог на Исус, а дека тој во

Хераклеја го иницирал пишувањето на Евангелието по Марк, не ми е познато.

– Булгаков изнесува една таква претпоставка, која нема историска подлога, но, изнесена во роман интуитивно напишан, делува уверливо. Не знам колку вие автентично ќе го предадете уништениот во пожар автограф на ВладОмир на кој, како што сме известени, работите. Но, забележувајќи со каков интерес следите сè што се случува по неговата смрт, сигурна сум дека вашиот ангажман ќе вроди со виден резултат.

– Смртта е поправична, отколку животот. Кај смртта нема лага! – се вмеша во нашиот разговор еден „мудрец“. – Затоа спиритуалистите, во судските процеси, ја вклучуваат како сведок, наспроти поротата која е поткуплива.

Тоа беа зборови на Харалампие Вилос за кој имав слушнато дека е умрен, а тој ти бил жив, ама со изглед на мртовец, но во гласот жив, небаре вресок на новороденче-копиле. Фрустриран поради незаконскиот произлез таков остана сиот свој живот, а еве сега, и по смртта.

Веднаш почна со своите провокации, без увод исфрлајќи парадокси како карти од ракав во хазардна игра. Надоврзувајќи се на исказот од Исус за писателот кој, како таков, не е признат во својот крај, ја потврди таа негова изјава:

– Треба да умреш, па да те признаат од причини што кај смртта нема протекции и нема лаги. Затоа спиритуалистите, немајќи доверба во поротата, која е поткуплива, во судски процеси за сведоци повикуваат духови на умрени. Тоа и Клод Леви-Строс, преку нашиот моментално покоен ВладОмир Ладо-Див, тоа го потврдува. А и Лав Толстој преку Нехљудов, чие презиме укажува на тоа дека тој – повикан пред судот на читателите да сведочи за Христовото воскресение – не е човек, а дух. Впрочем, кој жив човек – а освен тоа и големопоседник – ќе се откаже од поседот и ќе им го раздели на селаните? Нели е така, товбриш? – неочекувано му се обрати тој на Саздо Кожуваров и, не дочекувајќи го неговиот одговор, се сврти кон

Алев: – Не сметате ли, уважен господине, дека од ваша страна е претенциозно што одите со името Лав?

– Моето име нема врска со поимот „лав“ – му укажа на грешката Алев, кој меѓувремено ни се приклучи – туку, хиероглифно тој поим се претставувал со глава на бик, цртеж кој во понатамошниот развој на писмото, тој бик со рогови, почнал да го симболизира гласот „А“ кој, пак, именуван во грчкото писмо, си го задржал името на хиероглифот, само видоизменето во „алфа“, а во старословенското писмо во „Аз“, со нацрт на буква во која сè уште се препознаваат роговите на бикот кој, пак, макар волуменозно животно, е тревопасно и кротко, за разлика од лавот кој е крвожеден, каков што бил – имам чуено – и еден началник на Службата за безбедност во вашиот град, именуван како „Клео“, според зоолошкиот назив на тоа крвожедно животно – „лео“. Тој имал обичај да вели дека „Револуцијата ги јаде своите деца“, обичај кој се задржал и до денес кај вас и чија жртва е...

Саздо сакаше да го изговори името на Дивиот според девизата која кружеше низ градот дека ВладОмир Ладо воскреснал, но таа ја испружи раката, обрвужена со белезици, и му ја стави на устата.

– Да не ја мешае ономастиката со политиката! – го предупреди таа. – Впрочем, дали ќе се викаш Петко или Трајко, зарем е тоа важно?

– Тоа не е важно, – ѝ уважи Харалампие, но веднаш потоа ѝ се спротивстави: – Ама важно е дали наместо Петко или Трајко, ќе си го промениш името во ВладОмир. Од тоа можат да произлезат компликации. И, внимавајте, не ВладИмир, туку ВладОмир, со едно „О“ како тркалото на Земната топка. Па уште кон тоа име да се придодаде и презимето Илич, работите стануваат јасни, ама и опасни.

– Фантазирате, г-не! – опречно се обрати Нефретате.

Вие студирате славистика и знаете што се подразбира по рускаму под поимот мир. Свет? – нели? – стоејќи на своето становиште, се искажа појасно Вилос. – А тоа асоцира на империалистички претензии кои се камуфлираат со поимот интернационализам.

– А „глобализам“, што ли ќе му значи тоа? – му парираше Алев. Харалампие мина преку забелешката на Алев.

– ВладОмир, ВладОмир, со „О“ во средината, тука се крие зајакот, во тој хиероглиф! – се држеше за својот главен аргумент Харалампие.

– Така ли е, мајсторе? – неочекувано тој побара поддршка од Кожуваров.

За цело време во лошо расположение, откако во друштвото се натрапа довчерашниот негов полтрон кој, имајќи го предвид неговиот политички крах, си дозволи дрскост иронично да му се обрати со „мајсторе“.

Опасно предизвикан инстинктивно ја завлече раката кон џебот од жакетот. Харалампие знаеше што сè може да се изроди од тој негов гест и мигновено го снема од пред нашите очи.

Саздо не можеше да се смири, но една обилна голтка од плоската донекаде го смири.

– Тој е еден квази-интелектуалец кој од сè по нешто знае, ама сума сумариум, НИШТО – го окараактеризира тој Харалампие пред Алев кој ја подаде главата од зад еден гробен споменик во близината.

– Таков беше и Јуда, единствен интелектуалец меѓу дванаесетте апостоли на Исус. Покрај тоа, и поткуплив – рече Алев. – И циник, каков што беше Волтер меѓу рационалистите.

– А вие, сте Ѓупци! – сиот раскљафтен, му довикна Вилос готов, по таа изјава „да фати магла“. – Сите: коране, Роми, чергари, сума сумарум Ѓупци! Какви ти Египетјани!

Тогаш Данабаш, седнат врз плочата на еден гроб понастрана од друштвото, вриеше-вриеше, предизвикан од дрското однесување на Харалампие, се исправи и исфрли спрема него една пцоста која ни со кирилично, ни со латинично писмо не можев да ја транскрибирам, во својот бележник, ниту со некој знак од египетското хиероглифно писмо, освен можеби со неговата клинеста варијанта, и тоа со клинците со кои беше прикован Христос на крстот, закачени на некој рабуш.

А и вие, – не ме поштеди Харалампие од својата Пасквилијада – и суријата други ваши колеги, сите квази-писатели, наденати на роговите на хиероглифниот бик, арни сте за настап во некоја циркуска арена. Убаво рече за вас еден црномантилец: „Словене не имјахон книг, нон чртами и рјзами ч’тјахон и гатаахон погани сонште“, што ќе рече, рабушот е вашата писменост. На рабуш напишана и книгата на Дивиот. Таа беше една цепеница и затоа беше фрлена во оган!

Го рече тоа Хари Вилос и, раскљафтен, „фати магла“.

– Овој не е за потценување – предупреди Алев. – Ваквите како него, не еднаш низ историјата, напишана на папирус или, сеедно, на рабуш, се добрале до власт и го запалиле светот! На тое предупредуваше и ВладОмир Див и затоа со својата книга беше фрлен во оган.

Се чинеше дека го потврдува тоа што Алев го рече, камбаната алармантно се огласи.

– Да појдеме сега да му оддадеме последна почит! – предложи Нефретате.

Појдовме. Лигушев со своите „човеци“ не посмеаја да трепнат. Главниот збор во „играта“ го презеде Саздо. Причестот, што го прими, морално го издигна над демонстрацијата на сила.

Но само што тргнавме, Саздо го забави чекорот, а потоа застапа и, земајќи ме под рака, ме тргна настрана:

– Немам јас лице да се појавам пред него! – се разоткри пред мене. – Така запиши во твојата книга. Со маска на лицето може да се опстане два-три часа на театарска сцена, но во животот не. Единствен пред кој можам да се појавам си ти, како мој искрен пријател, а, за моја среќа, и писател пред кого можам да ја покажам душата. Јас се подготвував да му се посветам на писателскиот позив. Предуслов да пишуваш, е да ја отвориш душата. И тоа, што ќе произлезе од неа, тоа е она што ја кажуваш вистината. Единствени такви мои текстови беа оние наменети за Марика Вршкова. Но, во пијана состојба му ги предадов на огнот. Тоа беа единствени мигови кога јас, ноторен алкохоличар, си го пиев и умот. Во тој пожар настрада и нејзиниот ум.

Како Саздо да доживеа криза која, со видлив напор, брзо ја совлада, па ја вовлече раката во џебот со револверот. Помислив дека е со намера да ми го предаде како офицер на поразена војска – тој морално поразен. Наместо тоа, од џебот извлече коверт.

– Непосредна причана за нашиот раскин се парите што ги содржи овој коверт – ми рече. – Кога ù реков дека ја напуштам мојата определба да му се посветам на педагошкиот и писателскиот позив, зашто, прифаќајќи го местото на полицаец како десетпати поисплатлив од мојот професорски ангажман, таа тоа го сфати дека јас сум ги продал своите идеали, дека сум плукнал на нив, па и таа ме плукна и со тоа врската меѓу нас беше раскината. Во овој коверт се парите, кои како разлика меѓу паричниот надоместок, што како професор по македонски јазик го добивав, и платата десет пати повисока како полициски функционер. Ако дојде при себе, да и ги предадеш. Во писмо и препорачувам да ги вложи во некој фонд за социјално загрозуени семејства на просветни работници. Ако оваа моја идеја не може преку неа да се оствари, тоа стори го ти.

Ми го предаде ковертот.

– А што се однесува до мене, мене навистина ми следува притвор, но не така како што мојата изолација од животот, ја сфаќа Лигушев. Веќе е договорено со Управата на Слепченскиот манастир, веќе од утре да се повлечам во ќелијата на Дивиот под исти услови што важеа за него. Сега појди да се простиш со него. Веќе слушам како поп Кристофор го приведува кон крај опелото. Духовната врска меѓу мене и него не е прекината. Духовно ќе контактирам и со тебе. Она, што преку духовните врски двајца пријатели можат да си го соопштат, ни оддалеку не може да се постигне со технички средства.

(извадок од романот „Дива мисла“)

ЈОРДАН ПЛЕВНЕШ**ВЕЧНАТА КУЌА****- седма сцена –**

(Стела Бенвениста кај Рабинот Ицак Коен. Таа доаѓа со куферот, облечена за на пат, со црн шешир, авионска карта и еден врзоп од стотина клучеви во рацете. Рабинот Ицак Коен е слеп, во бела долга кошула, седнат како на Камен трон.)

Стела Бенвениста:

Добровечер Раби Ицак Коен, пред мојот далечен пат за Македонија дојдов да ве видам.

Рабинот:

Јас не ве гледам, но ве знам. На истиов камен стол на кого седам, првпат ги допрев вашите раце и го слушнав вашиот глас точно пред речиси шест децении во Октомври 1948 година, кога стигнавте во штотуку формираната држава Израел. Јас сум слеп од раѓање, но тогаш кога ве прашав од каде доаѓате, а вие ми рековте од Македонија, јас ви реков запејте една песна од македонските Евреи и вие ми запеавте. Во вашиот глас го препознав вашето лице, бојата на вашите очи, сјајот на вашите коси. Вие тогаш немавте ни 20 години, а јас се ближев до триесеттата. Вие бевте многу блиску до мене, како што сте сега и кога пеевте вашиот здив мирисаше на балканските трендафили, каде путела Еврејската цивилизација последните 3000 години...

Стела Бенвениста:

Сеуште го употребувам истиот парфем што го правам од трендафилите под Водно од Нерези, што секој мај ги добивам во свежа состојба.

Рабинот:

Значи вие се допишувате со Македонија на ниво на трендафили.

Стела Бенвениста:

Да, се допишувам со Македонија на ниво на трендафили и ја одржувам мојата тајна за Македонија на ниво на овие сто клучеви.

Рабинот:

За какви клучеви станува збор?

Стела Бенвениста:

Во почетокот на мај 1943 година кога се спроведуваше рација врз Еврејското население во Македонија од страна на бугарската фашистичка власт во соработка со Гестапо, јас му реков на татко ми: татко премил мој врзопот на клучеви што го држиш од нашата куќа дај ми го мене јас да го чувам, зошто знам еден божји глас ми вели, еден ден ќе се вратиме пак... и сите бевме пред прагот на влезната врата, јас, мојте три сестри и моите четири браќа. Татко ми и мајка ми, сите изгориа во Треблинка, само брат ми избегаа а јас бев спасена во миг што сум ви го објаснила толку пати како провидение и овие клучеви ги носам со мене од Аушвиц. Речиси шест децении подоцна јас ќе се вратам бидејќи провидението се оствари... замислете утре патувам на летот Ерусалим-Скопје, куќата ми е вратена со правен акт од законот за денационализација, но знам што ќе правам со овие сто клуча, каде во која брава треба да ги ставам, и еве пред вас за да го благословите мојот пат, ќе си повторам тивко во себе и ќе ги пребројам стоте клучеви еден по еден.

Рабинот:

Стела... слеп сум, а слушајќи те сакам да онемам. Ех, Стела! Колку би сакал да тргнам со тебе на тој пат... кажи ми сега за клучевите, за овие клучеви херои што ги

преживееа логорите на смртта, што ги преживееа сите 22000 одења секој ден на Сидот на плачот. Кажи ми за нив Стела, да го слушам твојот Боженствен глас.

Стела Бенвениста:

Еве да почнам од салонот. Ова е клучот од Солунскиот салон со огледала и 7 менори, со трпезарија на која можат да ручаат 62 гости, потоа влегуваме во Виенската Одаја, Овој е од одајата Севиља, овој е од одајата Алхамбра, овој е од одајата Парис, овој е од Салонот од Истанбул, овој е од салонот Минхен, овој е од Пловдивската одаја, овој е од Ковчегот од Ерусалим што ни беше донесен од овде, овој е од Венецијанскиот салон, овој од Дубровничката Мусандра, овој е од салонот Рим, од Костур од Воден, од Пела, овој е од Руската одаја, овој е од одајата во Одеса... ги знам по години... нашите предци живеаа 456 години во таа куќа. Нашето семејство Бенвениста ја посеа Европа со сјај, со песна, со тага и со смрт што заврши во крематориумите на Втората светска војна... овој од 1512, овој е од 1642, овој е од 1696, овој е од 1755 кога бил земјотресот во Лисабон мојот прадедо донел една музичка кутија од Лисабон што кога ќе стигнам ќе ја пуштам, и кога ќе стигнам во Скопје ќе ги отворам една по една сите врати, сите прозори, сите ковчези, сите кутии, и ќе викам на цел глас: Се вратив во новиот Ерусалим, еве се вратив во Македонија, таа е за мене новиот Ерусалим бидејќи ни ја врати Вечната Куќа од 1492 година. Тоа ќе го направам Раби, благослови го мојот пат.

Рабинот:

Дај ми ги малку сите клучеви Г-ѓо Стела Бенвениста, за да го стоплам моево како камен студено срце, и хукни ми малку мирис од балканските трендафили, пред моиве слепи очи, земи ме и мене стави ме во куферот свиткан во фолија, како безживотен створ, и јас да влезам со тебе во таа куќа – Нов Ерусалим, да одлетам во непознат правец оти ништо не вредело – Сето знаење на светот, што го собрав во мојата пуста глава, твоите спомени на сите врати

кои сакаш да ги отвориш, во нив можеби се крие зборот Цивилизација, толку жестоко компромитиран збор со кого секојдневно го покриваме значењето на меморијата на човештвото.

Нема меморија, нема човештво, нема Цивилизација, сонот дека постоиме е всушност нашата заблуда дека се враќаме, а вратени сме пред да тргнеме, и тргнати никаде не сме пред да се вратиме, зошто земјата е обесена на ништо, вели Библијата, ќе отвориш и ќе видиш – Ништо! Но ќе отвориш и ќе видиш во твојот живот се случува нешто единствено, неповторливо величествено. Ти ќе стигнеш во куќата од 1492, што не залудно твојот далечен предок ја нарекол Вечна Куќа – БЕГ ХА-ХАИМ. Тој имал длабока причина зошто и од таа причина, не ти туку лично Бог, ги сочува 100-те клуча што ќе ги отворат сите одаи, сите ормари, сите мусандри...

Стела Бенвениста:

Раби мој, ако некој од моите наблиски ве праша каде сум, вклучително и мојата родена ќерка, речете, Ве преколнувам во сè што ви е бесценето во срцето, речете дека отпатував во врска со една добротворна мисија на Јудеја-Балканика, за да нема недоразбирање околу моето неочекувано напуштање на Ерусалим.

Рабинот:

Стела Бенвениста, благословена бидете од Господа и сите непознати сили! Одете на Балканот и фрлете поглед на првиот надгробен камен во светот што е пронајден на македонски тло со име Аврам уште од 57 година пред Христа. Оставете камен на првата Синагога на европско тло во Стоби. Помислете на сите еврејски сонувачи, авантуристи, пробисвети, мудреци, филозофи, лекари, трговци и книжари, независно дали биле бескрајно богати и бескрајно сиромашни, видете ги Балканските тврдини, Археолошките ископини, отоманските цараван Сараи, езерата, дрвјата, Ангелите по фреските и планините, се што не можев да видам јас – нека видат вашите очи!

Стела Бенвениста:

(Од едно мало врзопче во клучевите истура лисја од Балкански трендафили, и ги распоредува по целото атеље на Рабинот оставајќи го остатокот во неговиот скут.)

Раби, дозволете ми да ви ги бакнам рацете.

Рабинот:

Те чекам да се вратиш. Прегрни ја од мене Вечната Куќа од 1492... Среќен пат!

(извадок од драмата „Вечната куќа“)

ПЕТРЕ ДИМОВСКИ

ОПЕРАЦИЈА НА ЉУБОВТА

Кога ми надојде мислата, се почувствував исполнета и своја. Но веднаш сфатив дека ми го нема телото. Никаде не можев да го пронајдам. Тоа може да се случи во сон, секако во сон, си повторував. Но не можев да откријам каде се наоѓам. Во сонот се јавуваат слики. А дофаќав само некоја голема празнина. Бев падната во темна дупка. Мислата ми работеше совршено. Знаев која сум. А светот во мојата меморија беше збиен во густо вжештено јадро од каде можеше сè наеднаш да излезе. Потоа почнав да наслушвам дали ќе го чујам животот. Тој надоаѓаше како жубор, но не можев да го видам. Одеднаш се пренесов на друга страна. Ако немам тело, ова што го имам мора да е само мојата душа. Така ли изгледа смртта? Страшно се исплашив. Но стравот предизвика да го чујам биењето на срцето. Веројатно смртта не ме досмртила, си помислив збунето и направив обиди да се вратам назад во животот. Но освен мислата ништо друго не се подвижуваше. Како да не постои. Пак се јави стравот дека сум падната во длабока темна дупка. Мора да сум на дното од отворен бунар и телото се искршило во паѓањето. Но каде е болката во телото? Не би имало искршено тело без болка. Не може да преживеала само мислата. Кога се две нешта се едно суштество и така опстојуваат. Но дека ја имам мислата си потврдив пак во самата мисла. Дека треба да имам тело, излезе од некое спознавање, но никаква реална потврда немав сега за тоа. Се обидов да ги помрднам прстите за кои имав чувство дека ги имам. Но, како да ги немав. Не се подвижуваа.

Дојдов до сознание дека сум исфрлена на брегот од животот, а го потврдив тоа кога со длабока концентрација на мислата открив како тој протекува веднаш тука крај мене, подеднакво како река, надоаѓајќи исполнета со шу-

мови, бучава и, гласови. Слушав гласови. Почувствував паничен страв. Посакав да викнам, да врескам, но не излегуваше ништо од тоа. Немав тело. А нешто ме притискаше, ме поместуваше, ме тргаше. Пак гласови. Кажуваа дека ме расекле. Ме испревертиле внатре, кажуваа. Ме собрале, ме сошиле. Не излегуваше болка. Зборуваат за мене или за вреќа? Стравот беше пеколен и откривав дека тонам во пеколот. „Можеш да седиш крај неа“, кажуваа некому. Потоа ја слушав тишината и викав по неа. Таа остануваше.

„Низ животот ми натежнуваше тежината на тајната, Евгенија. Но никогаш не се охрабрив да ти кажам дека знам.“

Ме плисна топлина. Како да се отвори небото и како птица полетав по него. Го познавав небото, иако не го гледав, тоа не исчезнало. Отворив слика во која имаше дел од него. Беше исто како во животот. Сино, растопено како сон. А веднаш го препознав гласот. Тој никогаш не се оддалечил од мене. Штом и сега е тука, со него сум. Но не можев да го видам Трендафиле. Не знаев и дали ми останале очи. Не се отвораа. Не доаѓаше надворешна светлина. Сè беше само од мислата. Но гласот не беше. „А што не си ми кажал, Трендафиле“, го прашав. Гласот продолжи да лебди. „Се надевам дека ме слушаш, Евгенија, инаку бесцелна би била и надежта на гласот.“ „Те слушам, те слушам Трендафиле, само продолжи да ми зборуваш. Тоа ме прави жива, ми навева среќа. Нешто сакаш да ми кажеш, а скржав си на зборот. Ајде! Што знаеш, Трендафиле? Ние немавме тајни?“ Викав безгласно.

„Ако не е решителен да го постави прашањето, човек се измачува како што се измачувам сега, Евгенија. Сакам да ме слушаш, но знам дека не ме слушаш и затоа се осудувам да ти го кажувам ова што ќе ти го кажам.“ „Кое, Трендафиле, кое жити Бога“, викав а не викав, не можам да издржам чекајќи! „Детето не е наше, ќе ми признаеш“, ми вели. „Кое дете, пушти Трендафиле, како не е наше?! Тоа е наше дете, твое и мое, нели тоа двајцата го знаеме?! Што сега си спобудалел начисто!“

„Јас знаев, Евгенија, дека не е наше“, продолжи тивко да ми кажува. „Не е мое ако е твое да ти кажам, но не ти кажував да не те повредам. Каков човек сум јас, моја судбо, кога се плашам да не те повредам со тоа со кое ти ми го раскина срцето? Што е тоа што се случило со мене? Секогаш пелтечев пред да ја сменам темата, достојувајќи на тоа да не кажам. А зошто да не кажам нешто кое веќе двајцата сме го знаеле? Не можам Евгенија да ја гледам да биде толку повредена, си велев. А вистината повредува, знам дека повредува, Евгенија. Вистината секогаш е сурова ако носи неправдина.“

„Која вистина, мој Трендафиле, каква вистина што никогаш не си ја отворил да ја пофатам и јас, да видам што толку те изгорело во душата!“

„Те видов дека појде со него. Со Клапечот, оној што ненадејно се појави во нашиот живот, а ти го одмавнуваше понастрана.“

„Тоа?! Да расчистам наша сметка!“

„Бевте сами во колата, а јас ве следев. Занесени, не можевте да ме видите.“ „Ех, дали ми се гледаше друг свет тогаш, Трендафиле мој!“ „Се изгубивте таму, зад водопадите каде недопирно се губат и гласот и сликата“, продолжува да кажува гласот од длабочината. „Дома се вратив скршен и претепан од сопствената сенка. Ти доцна се врати. Изгледаше уморна, веднаш го побара креветот. Плачеше под покривката.“ „Така, беше Трендафиле, така беше, знам дека плачев.“ „Се каеше ли? Те болеше за неправдата што ми ја нанесе? Или затоа што беше тука, со мене? Долго време потоа нè немаше еден крај друг. И ти ме одбегнуваше и јас те одбегнував. А детето дојде во сомнително време по настанот кај водопадите. Ќе кажеш дека е мое, Евгенија?! Или штрковите го донеле па не знаеш од каде го подигнале!“

„Не знаев дека си запалил оган во кој согоруваме без да можам да дејствувам да се спасиме. Ако знаев, ќе умеев да го изгаснам тој оган“, му подвикнувам на Трендафиле. „Ти се колнам во љубовта, ќе ти ја донесев вистината. А пак ќе ја зачував мојата тајна. Но кутра душо, мачен Трен-

дафиле! Што не отвори уста, што не гугна? Тоа не беше за кажување, но не криеше опасност за тебе. Клапечот, како што го нарекуваше, мораше да се покори на моето барање. Поминувавме крај водопадите, не се изгубивме во нив. Морав да го соочам со една вистина, како тебе сега што те соочувам со друга, дека жената со изгубената душа е толку и негова мајка. И мора да ја прифати и згрижи, зашто јас немав сили да го сторам тоа. Таа исто така беше моја мајка и морав да му помогнам да ја сместиме пристојно да си го одживее животот, кога Бог ни ја одзел нас и од нејзе нам. Болеста не \$ дозволуваше да живее со луѓе, Трендафиле. А сакав да те заштитам тебе од тоа што донесува само траумни сенки. Затоа и Клапечот го оттуѓував подалеку, никогаш да не биде во твоја близина. Не сакав и тебе да те повредува тоа што тој повеќе е во затвори отколку во светот. Ете, Трендафиле, се срамевам и пред себеси што се така поставени работите. Се плашев пеколот да не ме повлече во себе.“

„Но признавам, Евгенија, немав сила за тоа до сега, да ти кажам дека знам. Дека тајни нема, ништо не може да остане тајна. Многупати намислував да направам анализа, во Бања Лука дискретно за 145 евра го прават тоа, толку чини твојата тајна, Евгенија, и потоа да ти ја внесам в лице. Еве што си направила од нас двајцата! И од нашата љубов! Толку останало од неа! Само една голема лага, Евгенија, една безочна лага! Која секогаш ми го искршувала срцето и ме држела нерешителен кон две страни! Дали си моја, и дали јас те љубам! Зашто, не го знаев одговорот. Напати се заборавав, оставав да тече сè како што довлекува времето и се отворав во привидна среќа. Другпат тонеа во темнина, плашејќи се дека од неа нема да излезам.“

„Јас сега сум во таква темница, Трендафиле, и верувам дека само ти можеш да ме извлечеш, и ако за друго не, за тоа да ја чуеш вистината за неизречената тајна што и тебе треба да ти го врати изгубениот живот. Некогаш забораваме дека сме оставиле тајни и оставаме така да протекува времето. Но сега ме правиш несреќна, Трендафиле што си имал нерешителност да се соочиш со вистината на сом-

нежот. Каков маж си ти, Трендафиле да ја оставиш толку безочно да страда љубовта? Од секогаш сум те сакала а од некое време помислував дека тоа таков си ти, карактерот не може да се измени. Јавно јас ќе ги платев тие 145 евра. Но тогаш вистината, Трендафиле, посилено ќе те заболеше од било колкава лага. Вистината ќе беше поразорна. Можеби кај тебе ќе се вратеше љубовта, но кај мене ќе исчезне. Сомнежот е разорен, Трендафиле, сомнежот безочно убива.“

„Сомнежот убива, Евгенија, а јас не сакам да ја изнесам вистината пренесена во сомнеж зашто не сакам да те убијам. Во тие мигови потврдував дека те сакам и не можам толку страшно да те повредам. Но еве го лекарот, јас за тоа повеќе ништо нема да кажам. Сум се решил до гроба да ја доносам тајната. Потоа заедно таму со неа.“

„Анестезијата набргу ќе почне да попушта и ќе ја пробудиме. Сите функции се стабилни. Нема на што да се грижите.“ Лекарот ми влезе во мојата мисла. И се споив со минатото. Одеднаш почувствував некој силен страв дека сум одвоена од животот. Бев страшно исплашена. Фатена во целосна парализа, да не можам да се одбранам ни од убод на комарец, а надвиснуваат страшни опасности. Загнугував, напинав, туркав, да ги подвижам рацете. Мислата ми открива дека сум под анестезија, но анестезијата на свеста попуштила многу порано. Анестезијата на телото трае уште и ги држи млитави и немоќни сите мускули. Се обидувам, се обидувам...

„Се подвижија рацете. Се буди.“

Надвиснати над мене стојат Трендафиле и лекарот. Двајцата во тој миг подеднакво виновни.

Следуваше судска разврска за случајот. Ја тужив болницата за нанесените трауми. Ми го парализирале телото, а ставиле неисправна анестезија за свеста. Не можев да одбегнам, да не го приложам сведочењето во процесот, тоа што го чув. Само така ја потврдив вистината и го добив судскиот спор. И Трендафиле го ослободив од сомнежот.

Но, љубовта настрада во таа операција.

ДОБРЕ ТОДОРОВСКИ

ОЧЕ МОЈ

Наместо тажаленка
за татко ми Јован

Не знам од кои причини, татко ми го завикав Оче. Оправданоста ја наоѓав, можеби затоа што во него гледав повеќе од татко. Ми се чини зборот татко, беше премала именка, а името на апостолот Јован, ми даваше право, во него да гледам како во многу повозвишен лик.

И покрај сите уки и науки, неговата мудрост имаше особено значење за мене. Секогаш, откако паметам, неговиот збор беше последен, а јас, запазувајќи некој патријатхален стар обичај, го слушав и никогаш не му се спротивставував. Тој имаше право да викне, да не искара сите, како мали деца, а наша беше кротката послушност.

Таков беше до самиот негов крај на обичен човек, за кој, ми се чини и самиот знаеше, а од некои негови причини не сакаше да ми каже. Гледајќи го, јас ја изведував својата животна дефиниција.

Најчеста слика ми остана од последната година, кога немаше ден а да не посакам да го видам. Некоја сила ме тераше почесто да одам кај него, да му бидам вечерна дружба, до доцна во ноќта.

Така беше и во еден од последните денови, последната наша вечерна седенка. Иако времето беше топло, вечерта мајка ми ја запалила печката. Татко ми седи до печката, се натопува, гледа телевизија и наслушува.

– Ги нема децата да дојдат! – вели мајка ми.

– Ќе дојдат. Барем Тој ќе дојдит, – вели татко ми.

– Како вчера, или некни да беше дојден, остај го и нему му е мака. Нека не се мачит детето, – вели мајка ми и забришува со крпа по масата.

– Ќе дојдит Тој. Ќе дојдит, да ме видит и да го видам, – вели татко ми, задумано, и не го трга погледот од некоја странска емисија.

– Ооо Оче! – викнав уште од пред врата. Ми беше тоа како навика, обичај пред време да му ја најавам мојата присутност.

– Оу! Идај чедо!, – слушнав од внатрешноста.

И само што ќе влезев, тој веќе застанал простум на средината од просторијата, како гости да чека.

– Добре дојде чедо, – ми вели и ме бакнува в образ.

– Добре најдов, – вела и јас го бакнувам в образ.

– Сега, седи да поседиме, – ми вели и ми ја поттурнува столицата, ми ја подава.

Со мајка ми се поздравувам исто, само некако скришум. Нејзиното поздравување е многу потивко, обично.

– Ко ти велев! Ко ти велев оти ќе дојдит, ти не ми веруваше. Е, ај сега!? – ѝ вели на мајка, а секавам колку му се радува душата. Поправо сета радост како да му излегла и му застанала на лицето. Додуша тој и на најситната убава вест, знаеше многу да се израдува. Се радуваше на секоја завршена работа, колку и да беше таа безначајна. За разлика од мене тој умееше да се радува, а радоста да ја пренесе на сите околу него, како топол зрак светлина.

– Уште пишуваеш? – ќе ме праша.

– Немам друга работа, – му враќам.

– Ако, чедо. Пишувај, за да се знајт како било и што било. Доста други ни пишуваа за тоа како ние, а без да не праша'т.

– И? – ќе му речев.

– Емити, вака... – ќе речеше, ќе ги стокмеше рацете, сериозно ќе ја поткренеше главата и ќе почни да кажува за некој дамнешен настан што му останал во секавање, за кој наоѓаше дека има некаква важност, која треба да биде прикажана.

Обично кажувањата му беа за некои тажни и трагични настани, овдешни, изодени човечки маки и судбини.

– Ама ти ми кажуваеш само за таговни мигови, не ја спомнуваеш среќата, – му вела.

– Не сте виделе мака и не ја знајте нејзината тежина. Среќата на нашиот чоек била ретка појава, како временска несреќа, немерлива и секој разно ја доживува. Арно ама, неа многу појќе ја има, ако го запознајш спротивното, – вели, сигурен во неговата дефиниција.

Татко ми беше единствениот вистински печалбар во нашето големо семејство, кој три и пол години печалел во пустината Дампиер во Австралија и оттаму правото да ни ја цени маката.

– Дали било вака, оче? – го прашувам.

– Ни било, ни ќе бидит, – вели, – оти ја’ н’ум’јам, не знам, некои модерни денешни работи, а за то’ само вака...

И пак ќе кажуваше, а јас го слушав неговото кажување, одмерено во сè, со одбрани зборови, дури и кога требаше да се спомне некаква погрда, пцовка или збор со кој ќе си ја испогани устата. Тој кажуваше, а јас сето тоа го внесував, го завештував во книги, како усна раскажувачка, белег на една народна опстојба, еден проживеан мерак живот.

Неговата чиста душа, чесност и верност кон Родината ја споредував со онаа на прадедо му Кузман кој својата приврзаност кон војводата Јордан Пиперката со самата смрт му ја искажал.

И дојде денот кога ми го снима, се одвоивме еден од друг.

О, Господе, кога го снима, како да се видов во огледало со поткасана уста и засекливи нозе. Се најдов ни на небо ни на земја, во некоја необјаслива празнина, неодредена умствена дефиниција. Немир и болка ме завладеа, ме совлада и од секаде ме клукаше во раната, за која лекот го барав во помислата за повторно видување, во некоја друга димензија, некоја повторна средба за која навистина сакам да верувам.

Стојам простум пред неговиот вечен паметник, со испомешани мисли и несфатлива душевна состојба.

Од неговиот лик, од сликата на неговиот вечен паметник, му се гледа радоста во очите, онаа иста радост со

која ме пречекуваше и испраќаше, а видливата насмевка, сигурно дадена во некој свечен миг, ми кажува нешто што јас сѐ уште не можам да го разберам.

До мене застапа жена во црнина и ми подава „за душа“. Ги забришав очите и оросеното лице.

– За душа за син ми... Колку тебе беше... Земи напи се, – ми вели и ми подава чаша со ракија. Ме гледа со нејзините ситни очи влабнати во очните дупки, од кои излегува тажен поглед, што потсетува само на болка. Поправо, тука и поблиската околина е преполна со болка и тага.

– Колку години имаше? – ме праша.

– Не беше стар, – ѝ велам.

– Ама не бил ни млад, проживеал!

– Како да е... Јас го изгубив родителот, а не години-те, – реков и ја накренав чашата ракија. – За душа нека им е, – велам и ѝ ја вратив чашата.

Гледајќи како кротко заминува, неправедно барам утеха во нејзината, како што рече преголема болка по синот, ако има мерка за болката.

Потоа дојде сиот пород од татко ми и се наредија околу новата тажна градба. Јас веќе немав право да заплачам, затоа што за сите нас, мајка ми, со некој, се чини извешбан ритуал, тоа најубаво го направи.

Еден ми рече: „Кога те гледам, како да го гледам него, ист си во ликот и во одот“. Тогаш сфатив. Јас го преживувам кроткиот живот на татко ми.

ПЕТКО ШИПИНКАРОВСКИ**НЕМА ПРЕСНИ ГРОБОВИ**

Жената со темни наочари со возот пристигна во родниот град. Немаше пречек. Се симна на перонот и се упати кон зградата на железничката станица. Отпрвин подзастана. Го симна темните очила и го подзакопча сивиот мантил што изгледаше дека е од тешка свила и со црниот кожен ремен ја стегна својата половина. Го исправи погледот и си рече во себе:

– Истата зграда и фасадата што ја знам од дете останала со сите бои и шари. Исти се старите ќерамиди! И тешките железни прачки со кои се штитат прозорците од упади на нечесни луѓе во зградата. Дури останала истата таблата на зградата со натписот: „Железничка станица“ со која го означува местото и името на градот.“

Влезната врата на зградата на железничката станица беше нашироко отворена. Преку неа излегуваа и влегуваа патниците. Со тупотот на нејзините чевли од широките и помалку високи потпетици, како и од нејзината висококрамна снага, таа одаваше впечаток на жена дојдена од друго место. По својот изглед и став изгледаше дека припаѓа на група на луѓе од повисок сталеж. Пристапи кон билетарницата. Зеде информација за возниот ред за нејзиното враќање и излезе на спротивната страна на патничката просторија преку другата врата на зградата која исто така беше широко отворена. Пречекори преку скалите и се симна на паркингот. Повторно ги стави темните очила. Се загледа. Отпрвин кон градскиот парк, а потоа, полудесно ја виде зградата на која пишуваше „Автобуска станица“. Надолу, кон линијата на градскиот парк, виде изнаредено трафики за продавање на цигари и весници како и трафики – продавници за брза храна. Полулево, таа забележа ниска зграда на која имаше натпис: „Ресторан“. Пред неа, лево и

десно, имаше паркирано повеќе видови на лимузини. Во еден дел од левиот дел на паркингот имаше неколку такси возила пред кои имаше исправено табла со натпис: „Taxi“.

– Сè се изменало! – си рече таа.

– Годиците и времето! А, по желбите на луѓето се сменил просторот! – си рече жената со темни очила.

– Мајко! Мајко! – одекнуваше гласот на повик и плач на дете.

Гласот доаѓаше од зад зградата на железничката станица. Жената во темни очила ја вознемири плачот. Дури и предизвика стрес во душата. Се сврте кон зградата. Глас слушаше; но дете не можеше да види. Го слушаше таа детскиот повик, и тој час; нејзе ѝ се заредија сликите од таа проклето – пеколна година и од тој црн единаесетти март. Во привидението пред себе; таа ја виде композицијата со тешките железни вагони на возот што беше поставен на шините кон северниот дел на градот. Железничката станица и пероните беа преполни од народ. Беа опколени со до в заби вооружени фашистички војници и кучиња што со оклештени вилици лаеја кон луѓето. Мешаница; плачови; детски повици; крикови на стари жени и мајки.

– Детето! Пуштете ми го детето! – се слушаше повик.

– Мајко! Мајко!

Таа пред себе гледаше слики на жени и деца кои беа туркани и удирани; како и влечење на стари жени и луѓе и раскрвавени лица и очи полни со солзи. Од страотната глетка што и се претскажуваше на жената со темни очила, срцето и застапа. Почувствува како крвта да и е застапана. И се редеа сликите една по една, и во толпата народ нејзе и се причини како да ја виде нејзината мајка која цврсто за раката позади себе ја тргаше нејзиниот татко. Пеплосани во лицата; но со кренати глави, се пробиваа низ толпата. Арон и Сара пристигнаа на скалите. Жената со темни очила виде како од вагонот, двајца војници, насилно ги туркаа внатре Сара и Арон. Арон и Сара застапаа на подотворените дупки на вагонот и со по една рака и подадени глави мафнаа.

– Ете, ми даваат поздрави! Ама и на соседите со кои толку убаво си живеевме. И на луѓето од градот кои силно не поддржуваа и почитуваа како семејство – си рече жената со темни очила.

Тешките тркала на композицијата зачкрипија. Од вагоните се ширеа очајничките повици на страдалниците. Кон север, во неизвесниот луд свет, композицијата вагони наменети за транспорт на добиток, натоварени овојпат со луѓе, се изгубија во неизвесните патишта, носејќи страв, терор и смрт. На просторот пред железничката станица, останаа помалиот број народ од градот кои и по цена на своите животи, дојдоа за последен пат. Макар со погледи да се поздравуваат со своите сограѓани, другари и пријатели, дури и „браќа“ по воспоставените семејни односи и традиции. А пак, тука, на просторот пред зградата на железничката станица, беше поставен кордон на фашистички војници:

– Одете! Одете си! – викаа тие по нееврејските граѓани.

Сирената на возот којшто пристигна на железничката станица ја врати во реалноста жената со темни очила. Таа повторно ги тргна темните очила и го извади шамивчето од внатрешниот џеп на мантилот и почна да ги бриши солзикавите очи. Полека, полека, душата < се смири.

– Господе, Боже! – си рече. – Барем го видов настанот! И мајка и татко ги видов на нивното заминувањето во пеколот во кој ги турна Фирерот! – си рече таа, и повторно, сталожено, смирено и гордо, ја поткрена десната рака, со што, на возачот на малото бело такси возило му даде знак дека има потреба од него.

Возилото веднаш пристигна. Возачот излезе од возилото и ја отвори задната десна врата:

– Повелете госпоѓо! Ви стојам на располагање!

Таа влезе во возилото.

– Најпрвин, би сакала да ме одвезете до најблиската цвеќарница што е снабдена со цвеќиња! Ќе ве молам! А, потоа, ќе продолжиме понатаму! – му рече таа на возачот.

– Разбрав! – рече тој. И со возилото се упати кон центарот на градот.

– Според ова што го гледам... не сте тукашна?“ – го започна разговорот средовечниот возач.

Жената на себе сè уште ги имаше темните очила и љубопитно гледаше лево и десно од улицата. Благо се потсврте кон возачот и проговори:

– Не! Да! Не... не сум овдешна! Доаѓам малку од подалеку.“

Возачот се задума.

– Не? Да? Не!? – неодредено си рече. И реши повторно да ја праша:

– А, во градов, првпат доаѓате?

Жената со темни очила помолча. Реша да го прескокне прашањето. Малата лимузина го помина мостот на Сали. Влезе во просторот од Ат пазар, ја замина Автобуската станица и пристигна пред зградите Пелагонка – позната меѓу луѓето од градот. Застана.

– Еве! Овде имате цвеќарница, госпоѓо! Тука имате добар избор на цвеќиња! – рече возачот.

– Благодарам! – рече жената со темни очила

– Се враќам брзо! Почекајте ве молам! Ќе ми требате уште некое време! – рече таа, и се упати кон продавницата за цвеќиња. Не помина долго време, жената со темни очила излезе од продавницата за цвеќиња, а во рацете држеше две големи китки со разноврсни цвеќиња. Вратата на возилото беше отворена. Влезе. Се поднамести на задното седиште од возилото, а до неа ги положи букетите на седиштето од нејзината лева страна. Ги поднамести очилата.

– Вози! – му рече на такси возачот.

– Вози кон еврејските гробишта!

Средовечниот возач го стави возилото во погон и се упати кон Дулието. Ја помина крстосницата, и се упати лево по стеснетиот пат што водеше покрај североисточниот дел на градот. За кратко, возилото пристигна пред монументалната порта. Средовечниот возач слезе од возилото, ја отвори вратата на превозничката и ја повика:

– Стигнавме, госпоѓо! Еве, тука! Овие се еврејските гробишта!

– Благодарам! – рече жената со темни очила. Ги зеде букетите цвеќе и слезе од возилото.

– Би ве молела да ме причекате! – рече таа.

– Тоа ми е работа госпоѓо!

Жената со темни очила не проговори. Се упати кон монументалната порта. Притисна на бравата и влезе. Пред неа, таа ја виде долгата ограда и страната на ридот што се исправи пред неа. А, низ зелената страна на топлиот присој, како испобоккани садници, стрча камењата на гробовите на битолските Евреи. Застана. Задумана гледаше во гробиштата. Очекувано, видикот ја врати во реалноста.

– Нема пресни гробови! Ниту гробови од поново време!?! – си рече.

Таквата глетка дополнително ја сневесели. Тргна по патеката што се двоеше лево кон оградата. По кратко, сврте кон средината, скршна лево, и на вториот ред застана пред гробот на кој имаше натпис: Моше и Марија Меир. Нејзе не ѝ беше тешко да го најде вечното почивалиште на своите претци што ја врати во детството кога таа, тука доаѓаше со своите родители. Се наведна. Ја помилува плочата на монументот. Извади шамиче што го носеше за оваа намена. Прво ја избриша плочата, а потоа, и целиот гроб.

– Јас сум бабо Марија! Јас сум твојата внука! Миленичката на дедо Моше. Естер! Дојдов! Еве ви се поклонувам вам, а се поклонувам и ги бакнувам и мама и тате. Мислам оти со душите и тие се со вас. Сакам да ви кажам, здравјето сè уште ме служи. После долги години поминати далеку од родниот град, решив да го посетам градот на мојата рана младост. Но, и да дојдам овде, на вашиот вечен дом, да се поздравам со вас; но, и да побарам прошка од вас. Зошто? Ќе прашате!?! По некојпат, човек сам си ја крои судбината. Така и јас! Поради големата љубов што ја чувствував кон Крсто останав во Белград. Но нивните обичаи налагаа да ја примам и нивната христијанска – православна вера. А, поради сплетот на околностите, Крсто успеа да ми го смени дури и идентитетот за да ме заштити од нацис-

тичкиот прогон и озлогласениот логор. Крсто ми ги набави книгите на име Јелена, а по неговото презиме што доброволно го зедев, сега сум Јелена Бабиќ. Но драги мои, невозможно е да ви раскажам сè како успеав да се откажам од канците на озлогласениот Гестапо. Верувам оти сето тоа ви е познато. Зошто така мислам? Оти каде да одев, каде да се засолнував, ми се чинеше оти ме следи духот на мајка. И убедена сум оти таа и во најтешките и невозможните прилики за избав ми помагаше и ми го покажуваше вистинскиот пат по кој треба да се движам. За тоа неизмерно и благодарам. Да мајко! Знам оти ме слушаш! Знам! Уште од Белград кога заминав, во левиот агол на вагонот во кој патував беше сивкастата пеперуга што за цело време беше свртена кон мене и не трепнувајќи ме следеше во вагонот. Само јас неа ја видов и никој друг. Не се посомневав оти не си ти. Затоа ништо не сторив лошо кон пеперутката. Само си реков во мислата и те замолив:

– Ти благодарам мајко што ме следиш. Те молам да ми помогниш патот по кој сум тргната да ми го осветлуваш. Со вистински луѓе да ме среќаваш и да ме дружиш. Како што заминав, така читава и да се вратам кај мојот Крсто! – Ете, тоа го помислив! И сполај ти тебе, и сполај му на господ, што те испрати тебе ангелу мој, за да ми го осветлуваш патот! И во Троскино, во куќата на Риса Рискин, во собата кадешто престојував, те видов. Беше на повеќе места: во аголот на собата; и над рамката со слики; и над закачалката на горниот агол. Туку ќе седеше пеперутката, а пак во Чариште, ... е, таму... јас ќе појдев да се измијам на бунарот, а пеперутката ќе ми слеташе на десното раме и пак ќе одлеташе. А, во собата каде што престојував пак, постојано, туку ќе застанеше де на работ од вратата де на рамот од крилото на прозорецот. А, најомилено место на пеперутката и беше шишето од газиената ламба. Преку денот и преку стакленото шише, сè нешто ми се причинува оти ме следи и ми дава сила и дух. А, ноќе, пред палење на лампата, си залегнуваше некаде зад завесата на прозорецот. Мили мои! Како што знаете, со уништувањето на фронтот и по извојуваната слобода, пеперутката ја снема.

Што значи, и опасноста по мојот живот престана. Такашто, тоа го знам и убедена сум и никој не може поинакво толкување да ми даде, освен ова што го реков и го велам. Тоа беше душата на мојата мајка, односно, твојата душа мајко! Ете, затоа уште еднаш ја упатувам мојата неизмерна благодарност кон тебе мајко. Но и на сите вам драги мои! – рече жената со темни очила.

Го помилува монументот и со поклонување таа се подистави од гробот. Се заврте кон монументалната порта и со слободни чекори пристигна кај такси возилото. Средовечниот возач ја отвори задната десна врата. Влезе во возилото.

– Возете до елитниот хотел во градот! Ве молам! – му рече на возачот.

Пред елитниот хотел што е во центарот на градот, Јелена Бабиќ, се симна од возилото, а возачот ја зеде патната торба и ја отпрати до рецепцијата на хотелот. Тука, Јелена Бабиќ, богато го награди средовечниот таксит и пристапи кон младиот рецепционер.

– Соба за престој, ќе ве молам! – му рече на рецепционерот.

И му ја даде личната исправа. По краткото вообичаено внесување на личните податоци во книгата за гости, Јелена Бабиќ беше сместена на спратот од хотелот. Беше сместена во апартманот што беше со поглед кон главната улица, или познатата Широк Сокак.

(извадок од романот во ракопис „МОЛИТВА“)

АНДРИЈА ДОЈЧИНОСКИ

БЛЕСОК

Возот иташе кон северните краишта. По попатните станици се забележуваа луѓе, претежно млади, се поздравуваа со своите најблиски и со зафрлени торбици преку рамо се качуваа во вагоните. Се плеткаа низ ходниците, сиркаа по купеата божем бараат празни седиш та и повторно продолжуваа понатака, назад или напред, неможејќи да одлучат каде ќе ги поминат следните неколку саати додека траеше возењето. Очите им беа закрвавени од непроспиените ноќи или од испиениот алкохол, погледот навидум решителен, но треперењето на жилите на нивните лица го истакнуваа стравот што несвесно се вгнездил во нивните души. Се обидуваа да се смеат, но некако сосила – неприродно, забите само часкум ќе светнеа и пак се стивнување како да ги поклопил темниот бран на ноќта. Набрзо потоа ќе се слушнеше песна, патриотска, со содржина што ја величи честа за одбрана на татковината. Во почетокот пењето беше шкрто, неусогласено во мелодиката и зборовите, за понатака да добие замаф што храбри и развеселува.

Тој беше сам од Македонија и иташе кон север со друга цел, за разлика од мнозинството патници што, вообичаено, ги посетуваа своите роднини таму горе, или се враќаа од гости од јужните краишта. Всушност, времето беше такво што сите посети беа некако изнудени, од немајкаде, што велеше народот. Не се знаеше што се случува меѓу народите од поранешната заедничка држава. Закарани меѓу себе, окрвавени за некакви банални причини, често и без сосема ништо, ги навртеа топовите едни спроти други и – оган. А нивните живеалишта беа толку измешани, нивните обичаи и традиција скоро изедначени. Меѓусебните пријателства се растурија за миг, завладеа омраза што пре-

мина во бесмислена акција за уништување на противникот. А противник беше секој од друга вера, друга народност, сосед што не мисли како нив или по некоја случајност има подруго потекло од нив. „Ако не си со нас – си против нас“ – завладеа погубната парола што ги вцаша луѓето и ги принуди голем дел да ги напуштат своите огништа. Додека едни патуваа во јужните краишта сакајќи да се оддалечат од военото лудило, други загрижени за своите блиски ги посетуваа во реоните блиску до фронтот и нудеа најразлични решенија да се избегне најлошото. Предлагаа да се иселат од овие региони со цела фамилија и да заминат кај роднини на Југот. Или, дел од семејството, како на пример жените и децата веднаш да тргнат на пат, а мажите да останат во воената служба и да продолжат со борбените активности за одбрана на Татковината.

Тој беше роден во Македоноја. Тука го заврши основното и средно образование, потоа го испратија во Школата за резервни офицери во Херцеговина, се врати во Скопје и набрзо се активира во воените служби. По неколку години се ожени со Лена, девојка од западните села на Републиката со тукушто завршено Трговско училиште и голема почит кон воената униформа. Беше горда што стана офицерка (жена на офицер), што се всели да живее во воените згради во населбата Аеродром, со свекрва домаќинка и свекор – пензионирано воено лице. Додека свекрвата, најчесто, молчеше – свекорот на српски јазик зборуваше ли зборуваше за неговото село во западните краишта на Војводина. Лена разбра дека дел од постарите роднини по машка линија се веќе починати, а дел се раштркани таму по околните села.

Набргу државата се подели на повеќе дела. Со тоа се распадна и заедничката војска. Многумина офицери и други воени лица се вратија во своите републики заедно со своите фамилии или сами, жртвувајќи го семејството како заложник на новата ситуација. Посебна дилема се јави кај мешаните бракови каде брачните партнери се најдоа на спротивните страни од фронтот. Всушност, борбите беа далеку. Почнаа од северозападните краишта на земјата, па

продолжија да се шират источно и југоисточно, како наезда скакулци прекривајќи планини и полиња и оставајќи пустош зад себе.

Новата фамилија на Лена со тешко срце се сложија да останат во градот каде што беа. Годиците поминати надвор од родното место си го направија своето. Свекорот беше сигурен дека во стариот крај не го чека никој и неговото евентуално враќање таму не би имало никаква смисла. Со роднините не се видел со години а и нивните чувства кон него беа скоро сосема избледени. Додека тој со страв негодуваше кон проширувањето на борбите и приближувањето кон родниот крај - синот со младешка и непромислена решителност, една обична вечер соопшти:

– Одам доброволец!

Сите занемеа. Мајката го испушти тавчето од раце и тоа трасна на плочките во кујната. Стариот се обиде да стани од фотелјата и како покосен од некоја невидлива сила повторно се струполи назад. Лена беше зафатена со телевизорот и вестите што се емитуваа во тој миг. Само два погледа се стркалаа кон него, исплашени, тажни, испитувачки.

– На Север – додаде како дообјаснување на неговите намери и очекуваше некаква реакција.

Очите на старите се уште зјапаа во празно, неодредено, бледо. Потоа се појавија првите солзи, срамежливо, една по една, за набрзо да се засилат во поголем плач проследен со некакво тивко прикриено цимолење.

Тој излезе надвор.

Лена дури подоцна ја разбра веста. И таа се расплака. Возот веќе пристигнуваше во станицата. Малку подоцна, непознато лице во униформа ги повика доброволците. Тој заедно со неколкумина други се упати кон камиончето зад аголот. Се качија зад кабината во просторот прекриен со церада, се сместија на страничните дрвени столици со торбиците пред своите нозе и тргнаа. Беше ноќ а и долго им се виде ова патување. Мачна тишина се ширеше наоколу. Обидите на неколкумина да внесат веселост во оваа ситуација набрзо спласнуваа и повторно брмчењето на моторот завладеа во просторот.

Во касарната се слушаа песни. По капењето облекоја нови маскирни униформи. Вечераа во војничкиот ресторан и набрзо се сместија во спалните опремени со мали железни креветчиња колку да одморат малку. Утре, според планот, продолжуваат понатаму, кон запад.

Ноќта мина во кошмарно настроение. Додека песните и криковите на веселите младинци пристигнати од порано не стивнуваа, во свеста, некаде од длабочината јачеа топовските гранати. Биеше артилеријата на своите во правец кон позициите на туѓите. Се во името на својот народ, на својата татковина, во одбрана на своето огниште, поточно во заштита на родното место на своите предци. Духот на потомците го повикуваше да ја одбрани нивната чест. Утре продолжуваа понатаму, кон фронтот. Веќе се замислуваше себеси со ордени за појавената храброст, за покажаните воени заслуги и способности. Ги знаеше воените вештини а и подготовките за воени операции ги исполнуваше во целост. Дури и неколку пати беше пофалуван од неговиот претпоставен. Но, тоа, сепак, беше вежба, со одредени претпоставки и измислен противник од другата страна...

Утрото го разбуди војничка труба. Членовите на групата се подготвија набрзина, ги земаа кесите со сува храна, се качија во камионот и продолжија понатака. Иако моторот бревташе со неговата досадна монотонија, времето некако брзо му одминуваше. Не успеа да забележи како поминале неколкуте саат патување а веќе од далечината се слушна гласот на топовската граната, една, па друга, трета... И тој глас стануваше се почист и пострашен, во исто време. На лицата од другите забележа бледило. Сигурно и неговото лице ја имаше истата или слична боја, нијанса што би рекле уметниците, а и мислите им беа некако изедначени:

„Таму се пука со вистинска муниција!“

Шегите што ги кажуваа некои од групата не можеше да ги разбере. Всушност, зборовите беа неповрзани, гласот треперлив, смеата присилна. А екот на топовите во целата таа забревтаност – наеднаш молкна. Како некој дефект да се јавил на овој свадбарски оркестар, како некој да го дуп-

нал тапанот што пред малку така жално ја параше околината. Се знае – без тапан свадба не бидува!

Веќе почнаа да ги растовараат на одредени места И него со неколкумина од групата ги симнаа крај една колиба засолнето во густежот дабови стебла. Стражарите ги пропуштија некако брзо, без вообичаените проверки. Внатре ги пречекаа лица во војнички униформи со обележани чинови на рамената. Сречно се поздравиле со десната рака, а веднаш потоа ги понудија да одморат на инпровизираните столици поставени наоколу. По кратко време беа послужени со освежителен пијалок.

На попречните дрвени гредички вклетнети во плетот беа заковани неколку шајки што држеа сивкасти двогледи притаени во своите платнени футроли. Под нив на шаторско крило лежеа неколку автоматски пушки што во прв момент залечеа коко дремка на изморени жетвари по напорниот ден. До нив беа поредени неколку надуени торбици со челичен шлем над преклопот, како заштита од љубопитните погледи на новодојдените. Офицерите сиркаа во картата распослана на масата сред тој простор, осветлена со сноп светлина од цепните ламби.

Ништо значајно. Градот се простираше на неколку километри од нив. Веќе од височинката над нив, со двоглед, можеше да се види зачмаеноста на ова гнездо без живот, толку таинствена и чудна во исто време. Уште пред неколку дена населението со најразлични возила, товарени со куќни предмети од секаков вид го напушти градот. Се префрлија во поодалечените места, најчесто источно од овие простори, зашто воениот виор доаѓаше од запад и како крвожеден гуштер, педа по педа, ползеше кон сончевата виделина што така јасно сјаеше и ова утро. Тие знаеја дека во градот, што навидум изгледаше сосема празен, се сместиле полициските единици и групациите на територијалната одбрана од таа република и во името на заштита на државните интереси, прикриено, ги насочиле цевките на својата артилерија кон околните ридчиња Од другата страна, воените формации на армијата нишанеа со своите оклопни единици, артилерија, пешадиско оружје и други

средства за уништување кон убавите градби што постепено, од ден на ден, ја губат гиздавоста на својот изглед и се претвораат во куп земја без никаква вредност и значење. И така едните сиркаат кон другите со огромно љубопитство за нивниот распоред на силите и средствата, а другите со истата цел како да отпоздравуваат: „Добро те најдов. Иако не те гледам знам дека си тука, и знам дека твоето добродојде е повеќе кажано од вообичаен однос на домаќинот кон гостинот, како заедничка традиција на овие простори. И сите знаеме дека сме тукашни, од оваа земја, можеби пријатели или крвни роднини – а сепак војуваме. На различни страни – се разбира.“

И додека офицерите ги привршуваа денешните вообичаени консултации, тој и неколкуте новодојдени ги вежбаа основните постапки со пешадиското автоматско оружје, заштитните маски и тајните називи што во тој момент се употребуваа во системот на врските.

Денот незабележливо одмина. Стравот што потсвесно се вгнездил тоа утро скоро сосема исчезна и сета таа активност му се виде занимлива, на одредени моменти дути и привлечна. Се почувствува како учесник во еден состав на излетници што уживаат во природата и се насладуваат на бројните погодности што ги пружаат овие неколкумина весели луѓе преполни со шеги и досетки. Покрај тоа, и храната беше обилна поткрепена со освежителни пијалоци и сето тоа зачинето со мали тортички што наликува на една добро организирана свадба. Со таков впечаток го прифати и сонот што се покажа доста длабок, но празен. Ги немаше сликите од сопствените фантазии што така често се јавуваа тие денови.

Ноќта беше мирна. Не се слушаше ни промената на стражарите предвидени по дневниот распоред. Во мугрите го разбуди шумот на неколкумина од присутните што веќе почнале да се мијат на чешмичето од резервоарот со вода, а потоа некако забрзано се облекуваа свечкајќи со шлемовите и пушките што беа предвидени да се понесат со себе. Требаше да се обиколат сопствените позиции и да се изви-

ди теренот од евентуално уфрлени непријателски групации на овие простори. Му се виде доста примамлива прошетката по овој терен, а и веќе беше подготвен кога возилото со уште тројца негови колеги тргна низ шумските патчиња, пробивани некако набрзина од некои поранешни минувачи, селски запреги или други превозни средства.

Командирот на групата седеше напред и на српски јазик објаснуваше за пркосот на другите единици што го запоседнале градот и се обидуваат по секоја цена да го задржат. Ја игнорирале и армијата и заедничката држава, го избркале мнозинското население по националност од соседната република и се опираат на моќната армија што до скоро беше заедничка за сите. Во зборувањето потсети дека нашата артилерија продолжува со дејствата, градот има доста оштетувања, но дел од нивните воени групи се уште се утврдени таму и го чекаат судниот ден. Притоа не забораваше да вметне пцовка, скоро во секоја реченица како украсен гердан на невестата или шлаг од свадбена торта донесена од кумот.

Шоферот возеше по кривулестите патеки беа да изустити збор. Другарот до него, Црногорец од селата кај Санџак ќе потврдеше со онаа негова мрзоволност „да, човече“ и повторно некаква дремка го обземаше во овие рани саати од денот.

На другите пунктови командирот од подалеку слегуваше од возилото, нешто ќе проговореше со стражарите и повторно се губеше некаде меѓу обрастените грмушки прекриени со повисоки стебла. Меѓу нив повторно штама. Завладуваше некаква таинствена состојба на исчекување што изгледаше како да се провлекува до вечност. Само брмчењето на моторот и ништо друго. А потоа вообичаениот скок во кабината ќе ги развеселеше сите и веќе следниот миг кој знае по кој пат се слушаше истата патриотска песна што ги поттикнува напред, и само напред.

Се враќаа назад. Нивното согледување од ова извидување беше позитивно. Сопствените позиции беа распоредени според договорениот план. Стражарите си ја извршуваа својата работа како и другите лица вклучени во овие деј-

ства. Со еден збор будноста беше на потребното ниво.

Возилото ја совладуваше последната кривина каде што се гледаа силуетите на зградите во градот и целиот мир потонат во утринската дремливост. Без никакво светло, градот личеше како задреман змеј, неподвижен во своето циновско легло, во ова убаво поле што му го опседнало здивот. Како сите негови слуги и други послужници да заспале во длабок сон. И тој сон, се чини, ќе трае и трае.

Тој слушна силен грмеж што така неочекувано го распара небото. Потоа некакво фиукање, сосема кратко. Силен блесок ги заслепи очите, жештина – и толку. Следниот грмеж не можеше да го слушне.

ПОЕЗИЈА

ВЕЛЕ СМИЛЕВСКИ

КНИГАТА ИДЕЈА

твојата светлина ми доаѓа
светлината твоја што доаѓа
и заминува
и за рака ме поведува
низ едно поле
крај една река
крај сè што може да биде светлина
како крај мене што се распостила
светлината твоја
твојата екстаза
твојата скриена тага
твојата тајна симетрија
со сонцето од кое извираш
и ми се враќаш за да бидеме едно
во неизвесноста
во која те гаѓаат темни луѓе
заслепени од твојата светлина
светлината твоја ми доаѓа
твојата светлина што доаѓа
и заминува
како што јас дојдов и заминав
подалеку од сите

КНИГАТА ЕСЕЈ

метално чиста
со цврста маса
што одсвонува
сталожена
спирално овенчана
со чинот на раѓањето
со сè што е банално
во стисокот на рацете
во писокот на локомотивата
во заминувањето
кон личната слобода
што заробува
во една фуснота
посветена
на моето заборавено име

ТЕЛОТО НА КНИГАТА

Ја допирам твојата клетка космос,
Сакам да сум зглоб на свезденото скеле.
Додека низ дворот растрчува ангелот бос
Сакам да ти втиснам на челото белег.

Ја допирам твојата крв во божур поле,
Сакам да вградам сон во атомот следен.
Додека раѓаш деца со крик радосен и болен
Сакам твоите стапки да бидат збор ненадеен.

Ја допирам коскената маса во тебе што гори,
Сакам да сум буква од танцот, еднаш бар.
Додека од библиотеката твојот глас говори
Сакам в занес долго да те чекам на тротоар

РИМУВАНА КНИГА

пламен на збор рамен
страстен бесен небесен
занесен
знак дека пак
на тајна
трајна виделина
око ќе сонува спокој

мисла што се впива
жива
вивната
а пак в миг
стивната
о таа тага
о таа драга

горе непрегор море
ПЛЕН НА НАЛУНИЧАВ ДЕН

долу земна нескротлива
темна коска древна

засенети скамнети
зборој во груба убост
од створ цедат одговор:
каде е атот?
кој е патот?

КНИГАТА ФРАГМЕНТ

Под еден куп камења
Лути тревки сонуваат поле

Под еден куп камења
Бесни реки завируваат песна

Под еден куп камења
Од очите се подаваат змии

Под еден куп камења
Погледот се избиструва до очај

Под еден куп камења
Зборот се расправа со смртта

Под еден куп камења
Смртта се претвора во сон

Под еден куп камења
Најблиску сме до животот

ПРЕДМЕТИТЕ НА КНИГАТА

Ги допираме меките нешта
Кои ни останале во сеќавање
При раѓањето.

Едно патување допираме
Во голготата што ќе нè памети
При умирањето.

Ретките состојки на зборот
Нè допираат во животот
И ние ги изговараме.

Опкружени сме со покуќнина,
Со сè што ни треба
Крај каминот, на трpezата.

ПАНДЕ МАНОЈЛОВ

СКРШЕНО ОГЛЕДАЛО

На внук ми Горазд

Се скрши огледалото
во кое си го гледав ликот,
тоа е сега на подот
здробено
на илјада парчиња.

Несакајки ми падна
кога раката
ми затрепери
гледајќи ја солзата
на детенцето.

– Некој ни ги зеде височините,
светлината од родната кука
ни ја зеде, дедо мој! –
плачеше детето
во моите преградки.

Тогаш,
на илјада парчиња
се распука моето срце
и падна на подот
до скршеното огледало...

Сега
секој ќе ги тури
тие зеници на љубовта,
тие зеници
на разделбите и тагата!

СЕ ПЛАШАМ

Мислев:
заедно со мене,
со мојата старост,
одвеана е и печалбата
од мојот роден крај,
одвеана со виорот
на црвената
свезда петокрака...
Мина еден век,
мина и друг
а третиот е на прагот
и ете,
пак некој бран,
некој ветер,
некој виор
што нè корне
до непостоење!
Се плашам
од небиднината
од селидбите,
се плашам од авионите,
од бродовите
што го разнесуваат
и денес
мојот народ,
се плашам од ветриштата
што нè разлетуваат
како диви гулаби,
како штркови
да сме без гнезда,
се плашам
да не ни остане ништо
и од она
што малку ни останало!

СТРАНЦИ

Во азурната синевина
бели гулаби ќе долетаат
возвишени вишно високо,
бели гулаби ќе долетаат
најмила моја...

Сонуваме и патуваме,
сè негде патуваме,
сè негде летаме
кон Запад,
позападно од запад...

Побегнати од тврдината
на темниот вилает,
во нов свет
ја бараме татковината,
тажни и осакатени.

Париз?
Лондон?
Француска дама
и англиски џентлмен?
О, мај дарлинг...

Носталгично,
далеку од Балканот,
со молитви за топла стреа
ние сме странци,
само странци...

ТАТКОВИНСКА

Кога
немав држава,
длабоко во душата
ја носев
Татковината –
и имав Татковина,
а сега,
кога имам држава –
како да немам
Татковина:
катадневно,
сетики
некој стрела
во мене,
во моите
крвави рани!

И,
можеби
ќе паднам мртов
во бојот лут
како воин
без чин,
но
ќе знам зошто:
за Македонија,
за Татковината
што безмерно
ја љубам-
од Вардар,
до Егеј,
од Преспа
до Пирин!

ПОРТИ

Има порти,
порти што се отвораат,
порти што се затвораат,
порти отворени,
порти затворени,
порти полни
надеж и соништа...

Ах, порти, порти!
триумфални порти,
високи порти,
порти манастирски,
порти ерусалимски,
константинополски порти,
порти битолски...

Судбините на мигот
и колку да се
различни,
заковани се со клинци
на сопствената среќа,
во спомен на пламенот
и огништето топло...

Ах, шимшир порти
на Битола града,
ах, порти,
порти на Широк Сокак,
порти во Влашко Маало,
порти на Ѓенимале,
порти во Чаршијата стара!

Заковани сме ние
како судба
и судбина твоја,

како број
на тие порти,
портите на сараите,
портите на трошните куќи!

Затворете ги
пред опсадата на градот,
затворете ги портите
пред чумите
ветрот што ги носи,
затворете ги
пред уроци и сторенија!

Извадете ги канците
да се отворат
ширно широко,
да се отворат ПОРТИТЕ
пред среќата,
пред добрината
да се отворат...

Сè е трајно
трајно и минливо,
трајно и недофатливо,
времето
ништо не измислува
надвор од пишаното
и на портата запишаното!

(Онем песна инспирирана од
уметничките фотографии на
Битолските порти од
Димитар Кочевски - Мичо)

ЗДРАВКО БОЖИНОВСКИ

МИР ТАК МАЛЕНКИЙ

Людмиле посвящается

Я сильно влюбился
на берегу
Черного Моря!
Сердцем
любов вдыхал..!
Расстались:
Она –
на север,
в Новосибирск,
я,
на юг
в Македонию –
мир так
маленький стал!

Влюблен,
с юга Балкана
в Сибир
приезжал,
перед искушениями
не отступал-
кто Она
и почему ее любил –
я знал!

Любя ее
я с Пушкиным дружил,
с Лермонтовым, Есенином,
с „Рубай“
Омара Хаяма
и с великолепной

поезией
Мажита Гафури
из Башкортостана...
Звук
ее фортепьяно
в уме слышал,
и всем бытием
о ней мечтал,
сонеты любовные
ей писал -
Русскую любить
не перестал!

В любви
безграничные силы,
для нее маленькая
и вся планета:
я,
из Македонии,
как настоящая
комета
половину Евроазию
перелетел,
сердцем своим
в руках
в Новосибирск
прилетел,
красавице русской,
безмерно любимой,
сердце свое
отдал,
и пленником ее
на всю жизнь
стал!

СВЕТОТ Е ТОЛКУ МАЛ

На Људмила

Јас силно се вљубив
на брегот
од Црното Море,
низ срцето
љубов
ми струеше
сал..!
Се разделивме:
ТАА –
на север,
во Новосибирск,
а јас на југ,
во Македонија –
светот стана
толку мал!

Од јужниот Балкан
кон север
леташе мојот
љубовен глас,
пред искушенијата
не отстапував,
која е Таа
и зошто ја љубам –
знаев јас!

Со ликот нејзин
во мојата душа,
со Пушкин се дружев,
со Лермонтов
и Сергеј Есенин,
со „Рубаите“
на Омар Хајам
и стиховите
на Мажит Гафури

од Башкортостан...
Звукот
од нејзиното
фортепијано
в умот
го слушав,
во мислите
со неа
патував в рај,
ја љубев
со целото
битие свое –
љубовта
кон Русинката
немаше крај!

Силна е
љубовта,
со прелести
полна е сета,
за неа е мала
и целата планета:
јас,
од Македонија,
на крилјата
од љубовта
половина Евроазија
пројдов,
со срцето в рака
во Новосибирск
кај Русинката моја
дојдов,
пехарот љубовен
двајцата
го испивме жедно,
и, срцето нејзино
со срцето мое –
станаа едно!

В ЧЕСТЬ МАЖИТА ГАФУРИ

Когда я читать начал
поэзию Мажита Гафури,
когда переводить стал
его прекрасную поэзию,
я пульс сердца его
сердцем своим
чувствовал,
вместе с ним пел
и ритмом поэтическим
дышал.

Мы стали хорошими друзьями,
мы стали вечными приятелями,
Македония
поэта славного познала
и песню в честь ему спела:
из древней Битола,
через Мост поэтический,
она гимном совместным,
македонско-башкирским
стала!

ВО ЧЕСТ НА МАЖИТА ГАФУРИ

Кога јас почнав да ја читам
 поезијата на Мажита Гафури,
 кога почнав да ја препевам
 неговата прекрасна поезија,
 јас, пулсот на срцето негово
 почнав да го чувсвувам,
 заедно со него пеев
 и дишев со поетски ритам!

Ние станавме добри пријатели
 кои времето не ги дели,
 ние станавме другари вечни,
 Македонија
 го запозна поетот светски
 и му испеа песна за век
 во чест составена:
 од древната Битола,
 преку Мостот поетски,
 таа химна заедничка,
 македонско-башкирска,
 стана!

За активното учество на Републичкиот конкурс „Мы читаем Мажита Гафури“ („Ние го читаме Мажита Гафури“), одржан во градот Уфа, Башкортостан, автономна република во состав на Руската Федерација, во периодот мај–јуни 2013 г., со две свои песни напишани на руски јазик, како и заради неговиот особен придонес во афирмацијата и популаризацијата на башкирскиот национален поет Мажита Гафури со препеви на македонски јазик на неговата поезија, објавени во бр. 8 на списанието „Раст“, со што беше воспоставен Поетскиот мост меѓу Македонија и Башкортостан, од Советот на Фондот за култура на градот Уфа, Здравко Божиновски е награден со Општествената премија „Мажита Гафури“, диплома и медал за лауреат.

КОЧО ТОПУЗОСКИ

ТУКА СПИЕШ

На баба ми Донка

Врз тебе денот слезе, стана мета
ноќта да го стигне и во него да стрела,
и погоден денот ќе ја распарчи сета
врз твоите плеќи, врз ’рбетни врела.

Тука спиеш во гаснеж и морничав заод
светот ќе те стигне ти иста ќе бидеш.
Во подземна река, со господски наод
на чело во лузна нема да ми видеш.

Што ќе рече молкот, што ќе слушнеш сега
врз црните платна, испиена пуста?
Што ќе кажеш молкум во темната стега,
во битисан бунар, во злокоба густа?

Тука спиеш, зад полноќен прекор
во отровно дувло и немоќ за бегство
за пролетен поход со старински чекор.

Штом животниот пламен со смрт започнува
и жигосан народ, нападнато детство
и жарот на смртта во живот завршува.

КУЛИЧЕ КОЕ ВЕКЕ ГО НЕМА

„Рано на вода дур на Куличе“
народна

Како дивеч се спушта стрмнината
на долу ко рбет стогодишен
небаре старите ткајачки
разбојот го полнеле со шаренило.

Вода поилка
вода доилка.

Свездите ја влеваат својата светлина
во надоаѓањето на подземните води
бесшумни и потивки од тишината.

Птиците не се грижат за своите гнезда
и кога си заминуваат и кога се враќаат
зашто во нив наоѓаат
само сменето годишно време.

Дојдов да наполнам вода
сред лето студена ко јануари.

ДОАЃАЊЕ НА МЕЧКИН КАМЕН

(Додека треперев за Татковината)

И преку мориња да идам не го губам видот
од недоод ги слушам планинските свона
и в сон премален вјасам, го совладувам ридот,
пред тебе сите мои песни в земја тонат.

Приоѓам и знам, крвоскок е овој предел
и сонцебер небо и присој за поклонение
подземен олтар врз кој векот се редел
мугреница прва за идно поколение.

Стигнувам молкум, со немоќ, со дооден чекор,
од крик свенат, во гради со рана зината
со монолог од јанса и со најстрог прекор
доаѓам да учам како се љуби Татковината.

КИРЕ НЕДЕЛКОВСКИ

ЈАВНО ТОЛКУВАЊЕ

Заливите се големи Запирки
Пред тунелот на времето
Стегнати мисли
Меѓу два стиха
Кои се виткаат
Меѓу два века.
Заштита се Заливите
Пред длабоките мисли
На мислителите
Пред широките загатки
По кои сакаат да запловат
Авторите.
Заливите се рајски Врати
Низ кои се Влегува
Во непознатото
Во толкувањето на Ништото
На
Тоа
После Запирките
Да не се Исчезне

Попусто...

ШЕКСПИРОВ ЗАЛИВ

На Д. Михајловски

Огромен е Драги пријателе
лежи Жив
со векови
Овде
се Обновува
со своите ликови
влегува
во новите дигитални форми
и ни ги збогатува
размислите.
Во него станавме помудри
меѓу толку кралеви и кралици
се Шетаме и учиме
како достоинствено да продолжиме
кон Непознатото
кон Насетеното
да не сме во смртна опасност.
Огромен е Просторот
во книгите во зборовите
и секогаш дознаваме нешто ново
нешто Свежо
кое се Пробило до овој ден.
Кој долго го осветлувал Заливот
ќе живее со него
како нов Светилник
пред задоволствата.

ОХРИДСКО ЕЗЕРО

Кутрово
Наше
Огледалце
Делено
Кршено
Загадувано
Се
Крие
Некаде
Длабоко
Под земјава
Истекува
Во мене
Влегува
Кутрово
Чувствува
Дека го бранам
Дека го сакам

Како живо Суштество.

ЧИНАР

Тој е како Писател
Намерно оставен
Само да размислува
Како да го Победи времето.
Народот го сака
Го пази и го штити
Од оние кои не ја разбираат
Борбата со тишината.
Народот си ги почитува
Старите корени
И традициите на земјава –
Старецот да си ги собере своите деца
И ако е можно
Да ја зачува Целината.
Чинарот е Жив споменик
По кого си ја препознаваме
Жилавоста
За опстанување
Низ новово време.
Писател е намерно оставен од Господ
За да си ја Премерува
Татковината
Со зборовите на луѓето.

СВЕТИ КИРИЛ И МЕТОДИЈ

(споменик)

Секогаш ме Чекате
На старото место
За да си ги размениме мислите
Да си Прошетаме низ книгите...
Често доаѓам да ве почувствувам
Да застамам
Да се посоветувам
Да се преиспитам
Како пред Нешто свето.
Словата се нашата судбина
Признавам гордо –
Мисијата ви беше Голема
И темелна...
Продолжувам да се движам
По
Вашиот духовен Пат
Да се Шетам
И
Насладувам

Од мајчиниот јазик.

ЗОРАН ПЕЈКОВСКИ

ЗА СОНУВАЧОТ

на Љубе Цветановски

I.

Походите ти беа
од праизворите древни
што ни ја донесоа
светлината на светот,
а беседите,
беседите ти беа
свидни,
од усните со божји пламен,
од бистриот истек
на изворите еригонски.

Расеваше бујно расје
од ракописи,
со благосвети
на древни ритуали,
со вдахновеност на прво учение,
со силни знајби
и јасно богомилие.

Смогнуваше премисли
за светот иден,
со звучни и мудри
гордореченија
на јазикот ни благоречив
и свиден,
да ни зрачи патот
за сите вековеченија.
Знаменија ти копнееја
во свеста
од стокмени заседи

во сонот,
брату мој,
со дружба и крв,
ги размудруваше
сите одговори
што го возбудуваа светот.

II.

Растревожен беше од премолченија,
сакаше да ја растајнуваш тишината,
во сето грдо извикано време,
со кроткост на божја правда.

Обдарен со духовен вид
и провидение,
животот и смртта
суштно ги осознаваше,
ги умножуваше
благодарбите на вистината,
од праисконите
до сите искушенија идни.

Во завештанија
со име кирилично,
за род и родбина,
си се чуваме ближни
и силни едни со други,
и знаеше дека боли клетвата
туѓ да си меѓу своите,
од неверби со векови
ни се тајат.

Сочинуваше беседи
за непорочното благочестие
и со плодот
на благородните
добромисленија
и подвижничката орност

и ревност,
мисија крена
над сите светски меѓи.

III.

Звукот на тешките камбани
ме згмечи,
како сета Вселена
над мене да се склопи,
се накренаа пресните
незацелени рани,
посмртниот траур
присебноста ја смрачи.

О, стемнет здиву
на демонски ветрови,
од каде ли скудна
надеж за векување,
о, правдино Божја
над сите светови,
зар двете крилја
неповратно ги скрши.

О, жешка голтка
ли е зборот вечен,
што согорува моќно
до гола болка,
да снеможам
ни ридание да згласам,
а добро знам
дека би сакал да се кренам.

Блажен е оној
што со Божји очи гледа,
што ја умножува со мудрост
волјата Божја,
и ги спејува искушенијата
со вероучение,

со молитва зацелителна
да закрепне.

Светите тајни ја воздигнаа
твојата карма,
за изгонот на смаглените
омјазии и неверби
Божјиот превез
ја упростои
нашата тага,
за достоинство
на последното целивание.

IV.

Кревале веди,
и огнови силни нечестиви,
жар,
жетва среде небо,
брату мој, си жнеел,
не скршија вера
во душата ти крепка,
а телото само
кревок ластар ти било.

Беше стрела
векови што пробива,
вистина од која
коси побелуваат,
мисла од небесата
што се храни,
воин без војна
што победува.

Сончевина ти зрееше
во сонот,
говореше со јазикот
на бесмртните,
сите временски каравани

ги згонаи
со збор завет,
за вечни добромисленија.

Од мали зрна,
земјата раѓа плодови,
беше горд домаќин
на премисла мокна,
со мудра реч
ти сè престори во дела,
да го осознаеме патот
што не се преповторува.

Постоеле и неверби
таени скришно,
записи трајни
од истрадани знајби,
провиденија и аманети
неодгатнати
за вознест во вечноста
над сите земни граници.

V.
Го подземаше Божјиот оган
од претците,
од посланијата
и евангелските богоученија,
со блажена кроткост
и мудрост крепка
го продухови светот
со проученија.

Наслика живи фрески
преку облаците,
пораки заветни,
во олтарот на цивилизациите,
засае семе за вечно векување,

ни подари севременски плодови
и патишта раздвижени за ракување.

Креваше факел,
писмосветилник,
над земји помрачени,
со Божји оган
патот им го просветлуваше,
со ревност и посветение
ги воздигнуваше
да си бидат горди
како ти
по своите поколенија.

О, брату,
ти воздигна сила
за подвиг и мисија
да мироточат моштите
на блажено упокоените претци,
дури суштествуваа
духовнотворително
потходот на визијата
во идните севремиња,
на сите твои еднакво близни.

Сега знаеме за век и веков,
во што силно веруваше,
што јасно речиво катаден
без зборови ни кажуваше,
свето писмо
речта благоугодна
ќе си ја именуваме
откривајќи ја постојано
низ секое идно сознание.

МИРЈАНА СТОЈАНОВСКА

АЗ, БУКИ...

Низ неправилната форма на делот од мојот прозорец
 како со двоен перископ преку балконскиот исечок
 го гледав врвот на мојата страна на планината
 од каде бев поделена и јас од светот,
 и мојата земја од преостанатиот дел
 на балканското небо.

Не знам кому му беше потешко,
 дали мене или на мојата земја,
 но едно знам:
 низ искуството сме научиле
 да ја смируваме сопствената душа
 и душата на земјата,
 со трпение да ја полниме чашата
 каде предходно сме турале вино,
 со велот да го покриваме времето
 кој предходно сме го сукале врз своето тело,
 од врвовите на мојата планина
 да ги читаме митовите за боговите
 и да наоѓаме смирение во беспрекорната
 мазна снежна површина
 како некоја претстава за безвременски и
 бестежински простор на лично задоволство.

Чудно, но повисоко од планината
 се издигаше врвот на првата алка од низата букви.
 Цела планина не беше повисока
 од првиот знак
 кој му се потсмеваше на апсурдот
 на вредностите и делата во антиподи.

Тогаш, не знам дали буквата
беше пејзаж на еден заробен поглед,
или минорна линија,
или пречка пред хоризонтот на свезденото небо,
или снежен песок врз кој
со задоволство би водела љубов.

Големината на оваа буква
не беше во планината на мракот
на елките во мојот двор
туку во реализираната модификација на чувството
дека ограничената слобода
преминува во слатко задоволство
на исчекување на
конечната **слобода**.

ПЕРГАМЕНТ

Преклопувам лисја,
суви лисја пергамент
од големиот пожар
на мојата историја.

Стојам пред мирното море
каде листови - пергаменти
од различни времиња
се преклопуваат
во кругови,
во крстови,
во еврејски триаголници
на прокоба
и непроголтан залак в грло.

Пловат тие влажни букви
на првата азбука
слечени
до последната едноставност
на нивното значење,
да бидат светлина,
да бидат проголтан прстен
на дното
каде само еден Бог
може да ги поврзе
во целост.

КЛИНЕСТО ПИСМО

Од клинестото писмо
до писмото од мојот Бог,
стои записот
за смислата на постоењето,
дека само
Работата,
Љубовта
и Надежта
ја исполнуваат смислата
на животот.

Од клинестото писмо
до писмото на мојата Икона
стои вербата
во возвишеното начело
да се биде едно со Бог,
да се биде Љубов,
да се биде Вечност.

Вечни остануваат записите
на клинестото писмо
и глаголицата од големата Икона
дека сè е круг,
од раѓање до паѓање,
од создавање до распаѓање.

Во ова космичко вртење,
Кругот ја губи својата смисла.

ТРАДИЦИЈА

Вечерва јас ќе бидам твоја азбука.
Ти не смееш да направиш грешка.
Секое додавање е премногу,
перверзијата остави ја некому,
љубовта на Буквите ни треба
во нивната основна форма.

Вечерва јас ќе бидам традиција
невеста од Галичник што гледа
низ прстенот среќа
која ќе постои независно од злото.

Вечерва послушај ја молитвата
на твојата душа,
тоа е молитвата на твоите предци-
да не штити Љубовта
со сите знаци
на нашата азбука.

ВЕСНА МУНДИШЕВСКА-ВЕЛЈАНОВСКА

САМООДРЕК

Од шишето
полно со пенливи илузии
се скрши забецот на тагата.

Низ искривената тапа
се ветрее осамата.

Опијанета имагинацијата
се цепи во
рамнодушност.
Всушност, профинетоста
на ситничарењето
глуми – насушност.

Отапени чувствата
во иритирачка лежерност
се абат до безмилост.

Во екот на самоодрекот
ерозијата на духот
ме вклевшти во немилост.

**ЈАС ВО БИСТАТА
ИЛИ
БИСТАТА ВО МЕНЕ**

И лопата
и крв
и железо сум
во темелите
на една безимена биста.

Нè делкаат,
нè милуваат,
нè одминуваат,
но, ни таа инаква
ни јас иста.

Бистата
се гуши во формата.
Јас понирам во стожерот
наместо да блеснам во ликот.

Ја распаруваме
униформата
и преплетуваме наметка
за спокој на духот.

Нескротливото копнеење
ни е споделен вриеж.
Ни се слеаја крвотоците.
Пулсот на безвремето
сега е наш срцебиеж.

ФАНУРИЈА

Уште неиспечена
ја распарчивме фануријата
од бес или несмасност.

Деветте состојки
наместо во благосостојба
ни прекиснаа во бременост.

Со солени јазици
и мрсни подлактици
се печевме во избежуменост.

Бесмислена лудост!
Белки голава обземеност
со севот ќе изроди мудрост.

ПРОМИСЛА

Слободоумноста
е лек за секој
мисловен припек.
Универзалноста
на љубовта – мелем
за ранетиот недорек.

Безопасно е
добродетелта
да ита со спуст.
Кротката скромност
е доблест
молитвена наизуст.

Затоа велам:
Прогон
за премислата!
Погон
на животосмислата е
промислата.

НИКОЛА ЈОВАНОВСКИ

од новата стихозбирка „Клокотница“
– циклус за ритамот и зборот

ритамот на срцето
и тишината ја замолкнува
и во замолкнувањето
тишината уши пара
ритамот е безвремен
а мислата недоносена
возобновена е
перото престорено
во крвоток
живот дарува
оти од збор потече се
нели?

возобновениот ритам
запрепастено воскликнува
замавнува ко презимен вепар
заскокоткува ко пролетен ветрец
и уши пара ко море
далги громогласни што корне
зачудено се обспнуваме
сетики си велиме
некој нас не повикува
заминуваме и замавнуваме
двогласот може моќен да биде

клокотиме одвнатре
кога за возврат
троа почит бараме
возвишените молат
а смртните молчат
бесповратно заминува
осамениот глас

за повик ил довик е
 вразумете го гневот
 некој спомна
 заборавот е вечен
 провиден е смевот
 за отскараја жед
 да задоволуваш
 замавни кон висините
 белки таму
 ќе се пронајдеш

варијанта на безимен коњ
 заминува во кас
 каса кон недостижното
 `ржи кон секојдневието
 горка ли невестина
 или сон за задутре
 преувеличување на егото
 а ваму ни трошка за ручек

несомнено некој згреши
 заклучија стареите
 можен преврат е
 потем додадоа
 кај ли ќе ни биде крајот
 пропиштеа мнозина
 потопот пак ќе не вјавне
 загрижено пропиштеа некои
 а јас им велама
 остајте браќа
 сетика писание такво
 сме имале
 севезден да се преплашуваме
 и пак да се покајваме

замолкнува денот
 се губи ритамот на градот
 завиваат градските пци

настапува зачмаеноста
 вообичаена слика
 на секојдневни гледишта
 и можен обид за замолчување
 го прикривам својот немир
 ги закопувам непрегледните слики
 ја заобиколувам ноќта непрегор
 за возврат со громот се натпреварувам
 кој погласно
 ноќта ќе ја распара

видовитиот прозборе
 ги оцвргали очите
 и започна да беседи
 ко извор непресушен да беше
 од клокот што потекува
 и неоти нешто важно кажа
 само нам ни се допаѓаше кажаното
 па го возвишивме
 вишнонебо малку беше
 лажниот пророк го затвори зборот
 од неговото нескротливо глаголење
 само ние останавме
 со подотворени усти
 и можеби знаеш
 рикањето запира
 само тогаш
 кога здив снемува
 и тогаш
 замаглено ги набљудуваш
 заспаните виртуози на зборот
 и за возврат рик невиден праќаш
 штом здив нов земеш

ИВАН ВАСИЛЕВСКИ**ЈОВАН КУКУЗЕЛ**

Меѓу трошниот малтер
 на манастирот пајажесто
 треперат твоите тропари,
 свонливи стихири и кондаци,
 како да плачат фреските
 во утринскиот молк

Зилјести слугуваш, Јоване
 Прости вразумуваш,
 дволични злбници подучуваш
 на божји пој
 Од расипници љубов бараш
 Меѓу таков цган
 и ангелот не може
 да слета, да оживи
 сè што расте во самотија

Ќе можам ли јас со мојата песна
 да кажам барем троа од твојата
 што векутума пцалти привиденија
 Заумна тренодија
 што го воздигнува невидливото,
 нејасното го окрепнува во тагата,
 да зацели раната
 во твојата длабока душа, Јоване

Прерипавме сал еден сон,
 а во клетвата
 веќе залебиле житата
 Во надежта смрзната
 се топи снегот,
 а ние, секој со

својата мака,
истоштени од каења,
пробиваме сид во темнината

Бог се преградил со планини
од нас и празнична тага
proveјува низ сенките
Во унер кобиме
А кристално ехо од семирот
го исполнува празниот молк

Песната осамнува на прозорците
и тивко, како уморено девојче
заспива в зори,
кога пред олтарот се палат
свеќите изгаснати

А спомнените исчезнуваат
како множество во гребнатинка
На јасник, покора го исполнува
времето и на голет жугнува значенка
Сал со еден двиг,
ти ја допре тишината и ја отна
од темнината на векот
И слушна омамни звуци
од светлината
Запеј најтажна песна за ангелите,
да зацели твојата рана, Јоване
Мојата довека не зацелува

ПЛАОШНИК

Со прст да распреташ,
сал да претнеш под немите
ридови, ќе откопаш историја
Ќе преораш книга
со божја супстанција
И стамени темели,
сидови со камена вечност
што Создаделот
од својот ум ја отнал

На Плаошник,
крај божјата сеприсутност,
понизно мала -
дробна е човечката минливост,
непостојаност што скржаво
сирка од окната на семирот
А во светата задужбина –
бог и неговото дело

На Плаошник, како на гумно,
позрел светот осамнува

Под куполите
сончеви бури плискаат
Навева сребрена река во мислата
и зрее златоцвет над незнајното

На прсти се поткрева ридот
и чека просветление

Во окото на светецот
восочен печат
И времето стои
во молкот на фреските
Милениум што се буди

во свездени јасли,
а преспал сенишни празнини
Клименте Велик,
ти што заора пустини
и го победи мракот
во простите души,
ти можеш да ги забожиш
и злините во вселената,
спокојот на калемарите
да го оплодиш,
да отклучаш ајазмо во угарите

Можеш грамотна
погача да залебиш
Да ги заглаголиш билките,
да заиљачиш марази,
сверови да спитомиш у човека
Да заврзеш јазли таму каде што
среќата е најтенка алка,
та печалот
да стивне во душите
на твоите увилени чеда
Над Плаошник несоница,
од вековите столчена,
како свилена пајажина
Преѓа од срма

О роде,
дува светлина од пештерите
Паднала свезда во Езерото
И, совршенството –
совршенство сонува

ЖИТИЕ

Живи мртовци копаничат темен сон
во понорот, со лица свртени спроти
мракот. Житие да издлабат во зелен
гром, стема во свето дрво. Ама утна

утка, го преуга текстот. Не ја отвора
зборот лушпата. Како да е залостен
во леденик. Умев да насликам фреска
во света задужбина. Око на ангел од

друга галаксија. А ретко име за ретка
болест сум ти дал. Но бог те оставил
меѓу фонемите, кога уште си можел
да примаш самотија. Миро се разлива

од купот на времето во твоето Житие
И светот го заразува со вселенска тага
Во мешини ја однесоа нашата радост
и ја фрлија на сверови. А среќата, боже,

била делива на множества. Како бадна
погача што се крши за нафора. И куса,
само миг, сал раска од светлосна точка
А гараметот секој си го одмолчува во

самина. И во божја иронија: **гревовите
да ни бидат простени кога веќе нема
да сме грешеле.** А ретко име за ретка
стема и за ретка болест сум ти дал

ЕЛИЗАБЕТА ЈОНЧИЌ

РАЃАЊЕ

Морето ја исфрли сенката на брегот.
Рикаше дното,
темнината се стопли.

Морето ја исфрли сенката на брегот
крајбрежјето го миеше ројот камења,
солзите му станаа бела пења.

Касаше морето разбеснето од брегот,
плискаше,
плескаше,
трескаше,страшно...

На брегот жена.
Во морето бран.
Во жената море.
Во морето брег.

О зелени камчиња во солена вода!
И длабочини на тоа што во нив тежи!
Зраците прават саќе во водата!
Нејзиниот немир го растопи медот.

Солено,благо ,широко.
Гладта на морските ветрови
донесе кревко семе во пепел.

Од пепелта створ...
Од створот блаженство.

Широко саќе светлина и мед.

КОНЕЧЕН СУД

Дребулии по дождот, непредвидено страшно,
крвка маленкост под заулавен удар.

Ах порти на гневниот ветар!

Нечиј збор, повратен глагол
плаче во строј.

Белег од свезда на стара лузна.
Еден ден
тегобно ќе раскаже молкот
отворени приказни од испрашени колумни.

И секогаш ќе е исто,
глас од мртви букви во пергаментот душа.

Дребулии по дождот
ќе грстат нови лица со нови свезди.

Визија и поднасмеано лице
единствено кога месечината сјае.
Чудно, но светлината ќе е иста
на излезот од старата аорта.

ЕЛЕНА ПРЕНЦОВА

ЖЕНА

ендемски вид сум,
а законот не ме заштитува.

ме ловат за спорт
без кучиња и коњи,
без лепче и јадици,
со камшици и клади.

зауздајте си ги сопрузите, жени!
мажот е пуштен од синцирот.

дивци навистина го виде мацолот,
затоа не го напушта кафезот,
затоа што само таму е нејзината слобода.

ВО ЦЕБОТ НА МОЈОТ САКАН

Во џебот на мојот сакан
се тркалаат две-три ситни парички
и клучевите од колата,
намерно одвоени од клучевите од дома.

Во џебот на мојот сакан
се преплетуваат
билети од концерти
на кои сме биле заедно.

Во џебот на мојот сакан
има скоро незабележливо дупче
низ кое се слизна
срцето ми со сета своја љубов.

Во џебот на мојот сакан
оттогаш веат виулици и снежни бури
и сега никогаш нема да можеме
да си ги грееме рацете
во студот на зимските дни.

Можеби најдобро е
да се гледаме само на лето,
кога од облеката ни се отшиени сите џебови.

КАСКАДЕРСКА

Се будам на спротивната страна
од сопствениот кревет.

Во огледалото е замрзнат лик
од некоја друга Јас
што ниту моето несвесно не може да ја види.

Навечер ја вадам шминката од туѓо лице
што не ја носи мојата младост
и ги пребројувам брчките
и белите влакна
на мојата најдобра пријателка.

Изгледа моето име е сепак
нејчестото женско име.
Тоа е недостаток.
Исто како што е и фактот
што му недостасува и машки двојник.

АКО СЕ ОБИДАМ ДА ПЛАЧАМ

Ако се обидам да плачам
сега
повторно
овие солзи нема да печат,
овие солзи нема да болат.

Ако се обидам да плачам
овде
пред тебе
овие солзи нема да течат,
овие солзи нема да излечат

ни љубов ни љубомора
ни мака ни меланхолија
ни сонови ни спомени
ни заборава ни зборови
ни лошотии ни лаги
ни красоти ни кавги.

Овие солзи не се ни тумор ни иљач

само неподнослива леснотија на постоењето

во иста вистина

во иста илузија
во ист заборава
во исто сеќавање
во ист физички свет

но на различна страна од љубовта.

ТРИ ГЕНЕРАЦИИ

Ја гледам мајка ми
како личи
сè повеќе и повеќе
на баба ми
како старее.
Сега почнува да ги прави
сите оние мали нешта и навики
кои свесно ги одбегнувала во младоста
за да не личи на мајка си.
Сега кога ја нема,
најлесен начин
да ја врати
е да стане како неа.
Така јас ги добивам двете
и се прашувам
кога ли кога ќе се обединиме трите?

БИЛЈАНА Т. ДИМКО

ЈАС И БОГ

Фурија секавања
демнат од непознатите страни на тлото.
Го посакувам боздоганот на мудроста.
Инаетливите и глупави зборови се точат
и нема да дозволат да играм ролја на жена.
Се уморив од војните, погледот млад,
срцето го отчукува задниот час.
Колебањето да пријдам кон гробот се премостува,
чекорите се брзи, но спиеш во очите.
Не те давам, а умирам.
Ти се заканувам – мрази ме!
Телото им припаѓа на враните,
душата од небото ти е ветена само тебе.
Ти се заканувам – гледај ме со презир!
Сакав да изградам храм, а го погребав Бог во мене.
Не го сакам светов, жена сум...
Немам право на среќа, го убив Бог во мене.

НАПРЕД

Тука сум да го пробам
она што му е туѓо на човекот.
Не застанувам додека
не откријам
што тоа токму од мене прави *Човек*,
дотогаш ќе газам на тромата амбиција
и килавата моќ.
Срамот е наметната категорија на чувство.
Пропаста уште од раѓање ни е загарантирана.
Не смеам да мразам, не само тоа не.

ПРЕДОЦНА

Проаѓам крај себе
потполно сама
се додворувам
блескам пред неспокојот
се ракувам со недовербата
се соблекувам пред совеста
водам љубов со нагонот за среќа
миг долг вечност на вселенско уживање
во сопствената несовршеност
соединување на самотијата и гревот
и еве, срамна химна за вечна тага.
Едноставно, не можев повеќе да те чекам,
а и ми бледнееш во спомените
така, решив да те заборавам.

ГОРАСТ

Дневната светлина
не ти смета за да ја
разгледуваш светската темнина.
Апсурдни сцени на асфалтот.
Љубов и чад од цигари,
уличните светла бдеат
над дневната светлина,
изгазена црвена ружа
од црн дебел старомоден ѓон,
мелодија од труба
за „чао“ пред еден погребен оператор.
Ти треба кафана
две-три чаши бистра
да ја истераш маглата сива
од синапсите со кои допира
една стара добра „Уморен сум од животот“.

НИКОЛА ИЛИЈОВСКИ**ВЛАЖНИ СЕ УЛИЦИТЕ**

Присилно заспиваат сите очи на денот
Влажни се улиците
како меѓуножје на возбудена жена. Бдеам врз векот
како небо врз исчезнати цивилизации.
Стоиш боса на прагот
и се тресиш при секој провев од пукнатините
на нашите спомени. Ги оставив недочитани
сите книги посветени на љубовта.
Плачи планетата од источната страна.
Стоиш боса како статуа на римска божица.
Неверник сум во светот, но верувам во идеали
без облека на мислите. Те гледам
и не мислам ништо.
Улиците испаруваат во преостанатиот оган на денот.
Возбудени сме и чекаме некој прв да прозбори.
Цицам од твоите стврднати брадавици
и ти молчиш. Молчимо и двајцата пред ноќта
побелена од слепи духови на немирот.
Моето мастило не ги доцртува буквите
и тие изгледаат како хиероглифи на заборавена пирамида.
Брзам во себе додека стоиш на другата страна на љубовта.
Гола си и се тресиш
на студените октомврски ветрови. Голи сме и двајцата.
Влажни се улиците.

СКРИЕНИ ОД НОЌТА

Автомобилите се подвижни спални
во пределите скриени од ноќта
Месечината гори
како возбудена Помпеја
Се отвораш
и твојата длабочина ме обзема
како непробојна магла во сенката на Јануари.
Жедни сме
и пиеме од разбудената лудост
и сфаќам дека повторно сум заборавил
да понесам вода.
Под мене создаваш поплави
и ми шепотиш да останам во тебе
како клучот што останува во бравата
Ниту една мисла не ми доаѓа на памет
и за прв пат го разбирам Буда и неговото учење.
Наоколу кружат комарци
што неуморно удираат
по стаклата од нашата вистина.
Ноќта е сè подлабока
и нејзината длабочина
не ја утврдуваат
сатите што се р а с и т н у в а т
туку нашиот замор
измешан со мирис на пот и детски илузии.
Во името на Дионис, Аполон и Ерос
се поклонувам на перницата
и заспивам без мислите на оваа сегашност...

ГОЛА ПЛАНЕТА

Има една вистина во овие простори
што се пресоблекуваат
под сенката на голотијата. Останатото е привид

Во себе ја носам генезата на сите мои предци
и судбината на неродените потомоци.

„Гола е планетата
помеѓу два или три идеали за слободата“,
му рече облакот на небото.
Вдишувам од твоите мисли
измешани со копнеж, пот и оган
и себично ја чувам интуицијата
на моите дедовци и прадедовци.

Нашите соништа се замрсени
во долгата коса на ноќта
Испаруваат дождовите, и потопот, и каменот
се рони под сенката на пламенот
Затоа што
Безобразен е повторно денот
во секое издишување на вселената!

„Подигни го знамето на голата планета
ти срце што се жариш во името на бескрајот“,
му рече недогледот на поетот
кога тој го виде првиот светилник на свездените
пристаништа.

СЕЌАВАЊЕ ВО НЕДОГЛЕД

Месечината црвенееше над Валандово
како лице на невина девојка.

Одново се присетив
дека времето не минува
туку деновите минати без тебе.

Мојата поезија е сеќавање во недоглед

Тука си Таму си
во плимата на секојдневието.

Секоја цивилизација има свој потоп
(Боб Дилан е на радио)
Свездите се во постојано оддалечување.

Трепнуваш во отсјајот на зенитот
Пловиме заедно со денот
додека сонцето го стега обрачот околу рибарските бродови
во осеката на ноќта.

НАТАША ВАСИЛЕВСКА-ТРАЈЧЕВСКА

ЕВА

Во ова срце и душа кривка,
среќата твоја се беше свила.
Сега не се засолниште твое и
никогаш веќе твоја не би била.

Половина ќе ме имаш сега
преполовена, безживотна, сива,
оти сè што во мене допре, пеплоса,
па ме отуѓи како бесплодна нива.

И реброто ти го враќам назад,
мој бездушен Адаме, мил.
Не сакам само половично твое
од она што некогаш си бил.

Распарчена, покосена, гневна
и разголена е душава моја.
Не знаев дека гревот е невидлив
оси нема ниту мирис ниту боја.

Не го сакам твојот стаклен рај,
без богови раснат мој Адаме мил,
сотри ме сета во прашина празна
оти животов безмилосен бил.

ПОЖАР

Борови садиме на Преведена
Чамови прачки, од оган да се оградиме,
А чемерни пожари ни горат во душите
И понори ни ги чопкаат срцата.

Садиме ограда до небото, без сирка и просирка,
А чавки ни ги колваат очите до умобол
Оган да не влезе, жарче да не самне
Како чички багреми сме наредиле.

Од пожари со смреки се браниме,
А огнот под пазувите ни се всадил
Џабе садиме, џабе ровови копаме
Чума ги замолча чучулигите.

Борови садиме на Преведена,
А борови прачки ни горат во душите
И катран од чешмурка се цеди
Ни се цедат душите во чомка чингова.

Под липи липаме, а борови садиме
Од пожар да се огадиме
О, боже при очи слепи сме биле
Огнот ни бил во душата.

ЕЛЕГИЈА ЗА МАЧЕНИЦИТЕ

Над Свездата осамнува крвава Месечина
 Се гасат во очај пламените свети
 Под портата на стариот јавор
 Шепоти тишината глува
 О, господе, имаме ли право
 да риеме по светоста на изнемоштените
 што корењата на дрвото ги чува

Гори олтарот на Светите
 Се уриваат Едемските градини
 врз бедемите на Градот

Умира рајот врз плеките на денот
 Осамнуваат крвави кошмари
 Космички катаклизми ги рушат
 темелите бескуќни
 О, господе, имаме ли право
 ние безгрешно вплетените
 да сидаме Куќа од ѕвезди
 врз огништа пеплосани
 Да ткаеме среќни виделини
 врз скршени небесни разбои

Четириесет илјади грла татнат
 во Долината Тивериополска
 Четириесет илјади безочни надежи
 го врамиле крикот во кристални шуми
 Четириесет илјади восочни зеници
 догоруваат под порталот на Црквата
 Четириесет илјади издлабени дупки
 ја пополнуваат празнината

О, господе, ќе има ли доволно
 вода во Водоча
 Реката од очи да ја измие
 Ќе прогледа ли некогаш Вадиоча
 војските безочни да ги испие

ИЛЧЕ СТОЈАНОВСКИ**КРОТКА**

Срно моја
Мисло моја исплашена и нежна
Каде се криеш
По планинските падини
Во тишината на ноќта
Со мирис на папрат и трева
Во збег би се вдала при секој шум
Ти кротка ти нежна како цвет од јаглика
Срно моја
Мисло моја исплашена и нежна
Каде се криеш
Во кој ли цвет спиеш
Ти кротка а брза ко ветер див
Ме оставаш без здив
Толку кротка и нежна како преградка
И убава како природа
Со очи влажна и тажна
Што гледаат далеку во бескрајот
За да го зачуваат сонот и споменот
Да векуваат заедно со планината
О срно моја, мисло моја кротка
Дојди да те погалам мила
За да имам сила во мојот збор
Што ќе ја скроти
Солзата во твоето око.

ТАЕН ВЛЕЗ

Тој е скриен од сите пороци на овој свет
за да си го сочувам својот мир и трпение
за мислата да си ја скројам по моја мерка
пред да излезе надвор од срцето - од душата.

Колку пати сум ја затворил вратата
со својата сенка за да го зачувам мојот лик
во одајата на мојот сон
каде живее вечната тајна на потсвеста.

Тишината ја множам со нежност
за да преживее и да векува
крикот на зборот, на песната
од малата птица што ја очекувам.

Душичка...
и трепери срцето од страв
штом застане врз мојата дланка
како во гнездо .

Пердувите и се меки и нежни
а крилцата силни
лета и лебди, го пара воздухот
толку е сигурна во синиот бескраен простор.

Вези, влез – < вела
Влези низовој таен влез,
не плаши се мила
Спиј, одмори гисвоите крила.

Срцево ми е гнездо скрито
Спиј малечка птицо песнопојна
ќе ти го дадам зборот во клунот
место маслиново гранче да го понесеш
Спиј, спиј малечка птицо...

САМ НА БРЕГОТ НА СОНОТ

Вечерва ги сонував твоите преградки
Железните порти низ кои поминував
Како сенка невидлива
Низ твојата светлина.

Ги сетив изворите што гргорат од далечината
Ја почувствував дивината на црната река
Како ги тркала капките како солзи
Од планината кон полето.

Од синевината очите ми затреперија
Па го следев нејзиниот тек како живот
Се до вливот преку границата на мојата мисла
Носејќи спомени со себе за да ги сочувам
Да не ми исчезнат патем тие бисерни капки
Дар од моето детство.

Во душата ги криев
Со нив спиев
И се будев
За повторно
Кога ќе дојдам
На изворот
Да се огледам во водата
Во тоа бистро огледало
Да се го препознаам ликот.

Ете денес ќе ги отворам
Тие железни порти на мојот сон
Создадени од светлини и сенки
Што го чинат животот убав.

Та ќе ја јурнам брзо
Во преградки топли и нежнида заспијам
Да го отсонувам остатокот од животот
Тој краток неизвесен крадец на мојот немир.

КРИТИКА

РАДОВАН П. ЦВЕТКОВСКИ

ПОСТАВКА МЕЃУ ВИСТИНАТА И ИЛУЗИЈАТА

1.

Малку необично насловена поетска книга „Пасош за церемонијални денови“,¹ нагласувајќи дека дури и „математиката е церемонијална униформа на Господ на парадата на вечноста“ (2)², онаа чиста илузија за вечното со што така широко и длабоко е преокупиран човекот. Треба одгатнување што е тоа вечното, кој го допрел, кој го доживеал. Поетот врз основа на тоа прави поетски слики, сместувајќи ги во реалноста на времето, а тоа и време и невреме за човекот. За Абребенел животот е парада на вечноста, или воопшто за човекот во страшната мистерија на времето. Од друга страна, пак, деновите од живеачката како да се церемонијални. Каква паралелна и многу интересна и широка споредба на вечното со илузијата и на денот со церемонијата. Колку за уште едно појаснување, зборот церемонија е француски збор што означува надворешна симболична формалност или претерано извештачено однесување рамно на обнос во македонскиот јазик. Церемонијалните денови се специфични по многу нешта. Присуството на нив бара „натокменост“ по одредени правила на организаторот. Ова кај авторот се сфаќа многу пошироко. Токму тоа го засега авторот. Тие ја скусуваат слободата на однесување, бараат одредена гардероба која го притиска авторот во една невидена формалност. Не е авторот за церемонијални униформи. Не ги прифаќа тој. Е, токму тие претерани формални обноси човекот, воопшто, па и самиот автор

¹ Кристиан Џорџ Абребенел, „Пасош за церемонијални денови“, Избор и превод од романски Димо Н. Димчев, изд. „Матица македонска“, Скопје, 2014.

² Бројките во заграда ги означуваат цитатите од поетската збирка на Абребенел.

Абребенел, го ставуваат во некаква рамка која создава ограничувања.

2.

Кристијан Џорџ Абребенел³ истргува поетски линии многу блиски до ликовните, а истовремено прави отслик на маѓепсаноста врз која постои куполата на халуцинациите. Според стиховите: „Сега спокојно можам да размислам за смртта; / Ти благодарам Боже мој / Му барам на Господ да ме соблече од мене самиот / Страшна мистерија на времето! Кога, ли, ќе бидеме / слободни во времето, од неповратното и непоправливото време?“ (7), што ги презема од Мигуел де Унамуно, само по себе се разбира за што пее Абребенел, за што пее и за што ќе пее⁴. А ако тргнеме, пак, по стихот „поетот е човекова рана кон себе си“ (9) со потставување на филозофското и филозофската мисла, доаѓаме до она категоричното на поетот „не сакам да сум поет“ што се повторува како рефрен во истоимената песна на Кристијан Џорџ Абребенел. Тој го измислува имагинарното многу далеку од вистината што се престорива во чиста илузија. Тоа значи дека церемонијалното станува непотребно зашто ја крие вистината, станува парадно само за окото, но не и за душата и логичното крај со крај да се спои во онаа целост на личноста. Од таму онаа пре-

³ Кристијан Џорџ Абребенел, со своето вистинско презиме Бребенел, е роден на 10 декември 1955 година во малото планинско село Бумбешти-Жиу (Саду), жупанија Горж. Основно и средно образование завршил во Тргу-Жиу, а архитектонски факултет завршил во Клуж-Напока и Букурешт, Романија. Подоцна заврши студии по филозофија во Букурешт. Соработувал и објавувал во сите позначајни списанија во Романија. Ги има објавено следните дела: „За суштеството“ (онтолошки есеј), Букурешт, 1998; „Општото владеење на генезата“ (роман), Букурешт, 2003; „Пасош за церемонијални денови“ (поезија), Темишвар, 2012. Уредник е на списанието за култура „Колумна“ од Тргу-Жиу.

⁴ Мигуел де Унамуно е роден на 29 септември 1864 година во Билбао, Шпанија. Умрел на 31 декември 1936 година во Саламанка. Шпански филозоф и писател. Пишувал поезија, текстови за пиеси, есеи и романи. Па сепак, тој останал најпознат како есеист и романописец. Меѓу неговите најпознати романи останале забележани „Абел Санчез“ (1917), како обид за современо препишување на библиската приказна за Каин и Авел „Христос од Веласкес (1920).

красна песна „Се изредија многу зими“, интимно стегната и доживеана, оние страшни зими во него и „душата за миг замината во некој јаз...“ (8).

3.

Во имагинарното, авторот како да е меѓу себе и сè она што се создава во таа имагинарност. Или, тој како да е на два брега од неа па се колеба или не знае да го најде патот до реалноста. Привидна поставка од која можат да водат повеќе поетски линии во градбата на поетската слика. Тоа е во онаа песна во која поетот изрично нагласува: „не сакам да сум поет“, свртена поетска слика за цел круг. „Поетот е човекова рана кон себе си“ (9), мерката на имагинарниот агломер. Што е во прашање? Во прашање е самиот поет, но и од она што не може да ја оддели вистината од илузијата како талог на соништата. Тука се скрстуваат филозофското и психолошкото меѓу кои тешко може да се повлече равенство исто онака како кога се преклаваат очила со поинаков диоптер од оној на вистината за да заклучи дека „меѓу твојот и мојот живот / дланките на пепелта на едно распетие“ се меѓу две живеења (10).

Кај овој автор интересна е и поставката на алегоријата во одредени песни каква што е песната „Песна за алегоријата на смртта“ преку што неговата мисла добива сила, влијае посилно, поубедливо и повистинито. Создадената слика на тој начин е многу поконкретна и по логиката, но и по преносното значење. Така треба да се разбере песната „Песна за алегоријата на смртта“, пренесувајќи ја тежината на стихот „твојот глас е ехо на други усти / во кои гледаш со оддалечувањето кое расте“ (11) и приближувајќи ѝ се „на прегработ на сенката на вечното / полегната на цртите на твоето лично битие“ (11).

Авторот ги изнесува своите чувства, поистоветувајќи се со илјадници луѓе од таа категорија за да нагласи: „Колкава тишина носи сјајот на умот, / ги носи болките на нашата душа / кон пустинска оаза на себегубењето“ (13). За да пренагласи револтно: „Од зенитот да ги видам туѓин-

ците кои ми ја мачеа душата / носејќи ги рубите на студот и смртта, / ненаситно хранејќи се од ништожноста на лишеноста од смисол / со која Господ шеговито ги плетка животите на луѓето“ (13). Песнава има допири и со песната „Вежбајќи несреќна состојба I“.

Исповедта овој автор ја носи во повеќе песни, но нам ни се чини дека тоа е поособено во песната „Опсесија на исповедта“, толку продлабочено и изразито како поставка во стиховите: „А до колку го следев текот на животот / ќе се збогатево со вкусот на смртта и на разурнувањето“ (18). Голема вистина. Тој, просто, се задушуваш од барањето да му се подаде воскресението, онаа илузија што ја посакува човекот, иако е невозможно и невозможно за човекот, нанесувајќи си само лузна до обезличување, но и поземање од искушеничката состојба. Всушност, тоа се подразбира како спасувачко од баналната живеачка. Прозвучува во неговите песни болката и тагата, како и неможноста да ја почувствува светлината: „Не ја чувствувам светлината која доаѓа од небото / (се чини очигледно дека Ниче ги уби сите богови) / оти кртиот и мрачен превез на нештата / ме притиска. // Би сакал мојата љубов да ја подарам преку моите дела, / дури и столбот од моето срце, / да, чувствувам дека се губите во детаљите на едноставното постоење / во перфидните агли на обичните мисли / лишени од метафизичката сила на суштините“ (20). Од таму неговиот ангел како да „задремал над ладните плочи на животот“. Па, „Сведувајќи го своето мислење вели: „Што значи една жена повеќе или помалку / Во необичниот и бунтовен трнак на нашите души? / Која ли светлина може да ни ги покаже патеките / по кои бегаат караниците на ништожноста?“ (21). Очајно, нели?

4.

Барањето засолниште во времето и во неговите брчки е чиста илузија, зашто тоа не лечи туку го заборава како есенските лисја во една чудесна метафора кај овој автор за минливото и ништото: „...долу има само лисја, / а есента гледа искачена / на скелетните дрвја / низ ретките прсти на

ништото“ (22). Тоа повеќе би личело на патување низ него со преповторување, но секогаш поинаку од кривулестата линија на животот. А тоа не се само сопствени, не е само една и права линија. Судбините ја криват таа линија и во неа го подземаат човекот како вител од вода и ветер што подзема за на крајот повторно да го исфрлат пред нови речни бранови и нови судбини. Колку од тоа ќе се из земе зависи од умот и снаоѓањето на патната линија на животот.

Човекот, според зборовите на поетот, е вечен заробенник на времето што засидува во прозорски мрежи, предупредувајќи во песната „Сопственоста на телото“: „Колку заробенички се чувствувам и страстен / силен оган кој олтари раскинува,. / Негувам месојадни мисли / како тајни бардиња со отров. / Исткаени од 'рѓа, прозорски мрежи ме засидуваат, / во незапирлива гардероба на времето. // Јас сум плажа под нозе на жена / која косите бранови си ги шири; / со полжавите се побратимувам во летаргичноста, / чекорејќи под жолтеникавата песок / каде минуваат кометите од пена. / Чекам еден Господ со овошја во крилата, / палати да ми гради од тагите, / во која ќе си ги внесам животните премиси. // Единствениот сум кој останал од земја“ (25). Тогаш, колку е сопственоста на телото само своја кога над неа се става Господ? И зошто тогаш авторот силно нагласува: „Единствениот сум кој останал од земја“ (25). А и зошто така? До единствениот, ама засидан во времето, во оној најголем прозор на кое ништо не му останува надвор, ако се сака да се сочува како документ, запис од важноста за иднината на која минливоста се потпира во своето постоење. Кон тоа да напоменеме дека стихот: „исткаен од 'рѓа“ /прозорски мрежи ме засидуваат /во незапирливата гардероба на времето“ (25), претставува само длабока метафора на минливоста.

Сфаќаме како сè да е ставено меѓу почетокот на денот и крајот на ноќта. Тоа е тесен простор на поставка во реалистична насликаност и отслик на нашиот век со онаа агонија на ноќта што го затекнува некого во туѓи постели налепувани со парфем како доказ пред други очи. Тоа го содржи песната „Почетокот на денот“ во оние пет реалис-

тични поетски насликаности сосе тегобите и пороците на човекот. По реалноста на чувствата песната е толку стилски дотерана и испеана во пет пеења, во колку што е обликувана и песната, која што не само што пленува со уметнички квалитети, туку и мисловно нè пренесува на тло и во време чиниш дека се случува сега пред очите на читателот. По уметничките параметри на исто скалило е и песната „Сопственоста на телото“. Да речеме дури и ја надминува песната „Почетокот на денот“. Може да се донесе во врска и со песната „Се изродија многу зими“, па ни се чини дека нема да згрешиме ако речеме дека овие неколку песни се најдобрите и најчувствените. И не се само тие. Има и други.

Во нив чудесно доловената поетска атмосфера е во исчекување што уште треба да му се случи на лирскиот јунак затекнат во туѓи кревети. „Животот ти е таков, како носењето шапка“ (29). Навистина високо уметнички квалитет, стих во кој е собран животот, толку просто и едноставно и толку стилски реалистично, доближувајќи му се на Блаже Конески со песната „Животот“. Авторот во онаа негова поставеност делува разбирлив. Но, тоа не е сосема така. И во таа поставеност како да е сè во ред, дури и потставеноста на еротско сликање. Сè зависи од ракурсот на поетското компонирање и критичкото видување. Тука, пак, настанува и судирот на разбирањето. Тој, авторот, не е поистоветен со светот во кој живее, па се поставува прашањето како да се сфати таа непоистоветеност, која е таа линија, во која се разликуваат и колкаво може да биде префаќањето и во двете насоки меѓу авторот, од една, и светот што го опкружува, од друга страна? Зборуваме за песната „Опкружувањето на светот“.

Тој не е ниту толку да се преоткрие. Кон тоа добро ќе рече и самиот автор: „...тоа ти е некој вид парада преку која / ми поминуваат само мислите / сè гори наоколу како во ветво тело...“ (30). А тоа значи се оддалечува и од небото и од светот на реалноста, оставајќи го само во мислата како самотник. Причината ја бара во себе, скривајќи го не-

природното во себе си, сведувајќи сè на исчекување, а тоа станува долго и макотрпно. Што би се рекло, потставка во филозофска мисла од која се бара излез.

Абребенел е поетски автор кој сака да ја види потребата на луѓето од храмови, од рајот и пеколот и од Господ. И, тука ли се крие неговата мисла, тука ли е во засолниште на времето и илузијата? Каде во реалното или во измисленото, влегувајќи во нови стапици надолу во реалното или нагоре во измисленото како филозофски наќошлив збор што се тркала заедно со времето, изразувајќи ја својата замисла метафорички и филозофски проткаена: „Замислата ти е како кората на едно дрво / кого го потпира срцевината / со ветровити потпирачки. / Таа нè моли да ја сметаме за реална, / оти е откорната од нашите простсмртни трески“ (32). Оваа негова мисла филозофски ја продолжува и во песната „Волшебното тело на љубената“ во која одеднаш како накалемено се јавува мислата: „телото на љубената, тоа е светот на уметникот“ (35), па продолжува: „Од кој предел слегува оваа жена? / Можеби дури од пределот на убавината. / Ветрот на љубовта ѝ ги исуши косите а руменилото / пресно и ги светна усните. / Во секој потег дувка музика, / како свончиња да ѝ лебди гласот“. Ноќта врз него продолжува да тежи со сонот, со тишината и насладата и идеите.

Тој заносно пее за љубената. Неверојатно блажеко-неска поетска слика што го држи секој читател како пред исклучителен еротски женски акт. Во тоа е и неговото надевање за излез од сопствениот круг, барајќи ја портата на узреаното. На оваа песна се надоврзуваат уште неколку: „Пладневната приказка“, „Желбата“ и „Танцот на носталгијата“. Значи, се враќа кон една друга грска стихови во кои ја открива својата желба и својата носталгија во една чиста реалност толку успешно преку песната „Пладневна приказка“. Петре М. Андреевски вели: „Таму каде што нема добра приказна нема и добра песна“. Во оваа песна го има и едното и другото. Тоа се поетски слики што се поистоветуваат со ликовните акварели, но и со чувствата на

Абребенел. Во неа секој стих е пејзажна слика од која може да почне нова песна. Кон ова уште нешто. Вистината како поетски излив го има и во други песни, но не како во оваа песна. Ја започнува со стихот: „секој од нас во себе ја крие вистината“ (36). Сè е тука на своето место и сè разбрано ако се открие длабоката метафоричност на вистината, пладнето, полето, светлината, сфатени како катедрала во која постои молбата пладнето да се прероди во друго пладне за да се затвори мозаикот за вистината на пладнето кога се соблекуваат нивите, онаа реалност што можат да ја видат само сликарот и поетот за отпосле тоа да биде аква-рел или песна. Што е тука ако не е длабоката метафора во оние три поетски слики во песната „Панцирот на носталгијата“.

5.

Овој автор во својата поезија, веќе еднаш рековме, го потстава и еротското без рамка како во песната „Желбата“: „Дојде облечена во денот / со светлината на мугрите околу дојките / пурпурниот фустан исткаен во август / околу бедрата-пламени“ (37). Најпосле, преку песните: „Сушно лето“, „Белото мечтаење“, „Химна за твојот роденден“, „Искачување“, „Чистотата на утрото“, „Есенски скици“, „Отаде чудењето“, „Метафизичка делта“, „Нок“, „Пределите на црвените коњи“, „Божикна песна“, „Класичниот гениј на љубењето“ и други, поетот Абребенел, истовремено, се открива и како руралист со особено остварена поезија, врзан за стреата, социјалата, еротското, магијата и староста.

Не е далеку од тоа и морбидноста. Но, тој не само што се обидува, туку и ја доживува морбидноста во описот. Ја навлекува морбидноста во себе со некој длабок уплав од загубата на сопствената душа. Го чувствува тоа како повеќе од вистина. Пример: во песната „Градски пејзаж во магловито утро“ и крајот на таа песна „Масмедиите нè преплавуваат од секунда во секунда, / од збор во збор и од реченица во реченица, / студенилото навлегува во снежната покривка / во овој едноличен град / со портите покри-

ени со сништа, / со куполите на катедралите згледани во хоризонтот, / во кој телото и посебно мојата душа се загуби“ (43). А пак во неговата песна „Химна за твојот роденден“ треба најпрвин да се разбере тропата река во нејзината вистинска поставка на метафора, обелоденувајќи дека ова е роденден на реката, живејачката, притисната во брегови од камења. Зборот камења ја отсликува тежината под која се живее живејачката. Вистинската слика за тоа се надополнува со руралното кое авторот само го потклава, кревајќи раце од посевите со сè она живо и мртво во неа и на бреговите нејзини сосе жените што идат на перење алишта, троа во поставка на линија од еротското, но и со подисплашеност во петтиот дел од пресекување. Без тоа просторот останува пуст. На авторот ништо не му бега од неговото поетско око. Соживеан со тоа тој го чувствува како дел од себеси: „Само вечноста на морето / ја сфатив и ја почитував. / Таа ти го пие течното тело / секој миг и не знам во кој ден / ќе те секне заедно со мене, реко, / заедно со мене немоќниот, / жедниот по расфрлените страдања“ (46). Кон оваа песна авторот го приставил и текстот од Лучиан Блага: „Времето-река се олицетворува како средишна, во која се слева, без можности за алтернација, една постојана супстанца“, кој во директна врска со песната го појаснува зборот река.

Одма по овие две песни, не случајно е тоа во компонирањето на збирката, е песната „Искачување“. Извонредно добра песна со остварена цел од поставката на авторовата главна мисла. Гледа повисоко од стварноста, но не во онаа разубавеност, туку токму од спротивната страна на медалот. Што ако таквото видување се случува навистина? Тогаш во тој поглед во прашање е илузијата. „Небото на планината застанува. / Во смисолот на времето, / деновите, послушни девици, / ја носат фасадата на облаците како некаква илузија. / Овде небото ги убило птиците. / Дури и карпите задавени од студот / се напуштени од животот. / Само плачот на ветрот живее“. Како сè да е задавено од илузијата, оној превез што не успеал поетот да го крене. Тој не е во состојба да го измени сето тоа, прифаќајќи ја илузија-

та како вистинска. Има тука надрочено описност. Дури и такви стихови што чиниш дека се готови ликовни остварувања. Толку е внесен авторот во тоа што нема време да умре. Дури тука тој ја открива метафората искачување: „се искачувам и се чувствувам посилен...“ (47), желба на секој автор е да се биде погоре и пред некој друг. Песната е испеана во пет дела, сите во заокружени целисти кои зрачат како ликовни платна, нешто во поставка меѓу стварноста и илузијата. Во тие платна се чувствува неговата душа. И тој, колку повеќе се искачува толку повеќе се приближува до жедта. А пак, во неговата речита поетичност се спротивставува, особено во онаа негова убеденост кога „светлината, од ортак, станува душман и го вее животот како партал...“ (49), истовремено паѓајќи во моќта на очајот и анаморфозите, сфатено на крајот од неговото искачување како слегување преку сетнината. Искачувањето е самарникот (превалецот) од каде почнува слегувањето со зголемена опседнатост како надвиснат на премин преку широка река без да може да се досегне нејзината вода. Лирскиот јунак халуцинира во песната свесен за гравитационите затвори, завршувајќи ја со толку голем симболичен завршеток „Овде, смреките, / чувствувам како ме обвиваат / некаде на хоризонтот / на силните столбови на врвовите / кутијата со небо“ (48).

6.

Според песната „Есенски скици“, тоа е староста преку онаа црвена линија од каде што започнува сетнината – слегување до точката и секнувањето на реката: „Покриј се самата себеси / покриј се со сонот, / покриј се со смртта, / така ќе ја најдеш вратата на есента. / Самата смрт и сонот и ти / сте орев / во тантелите на срцевината се наоѓа вистината. // Мојата душа претставува дел / од родот на месото од есента“ (55). Значи, стасувањето до есента е отслик на староста и човековото битисување. Нема вечност, нема застанување на времето. Таа слика ги отфрла или ги остава крај патот како обележја по кои се препознава само просторот и она што се случило на него во една време, за што

чиста илузија на тоа се извонредните стихови на авторот: „Те прашав дали можам / да те споредам со утрото, / оти утрото е непорочно. / Навечер ги донесуваме во нашите постели / дневните мизерии. / Лошата насмевка ми обои / сомнителен одговор“ (53). и „Чудна би требало да биде вечерта на староста, / тогаш кога стоиш на крстосница / и светлината ти паѓа на темето! / Вечерта на староста е вечер на утрото! (54). Ние би додале: Кога стоиш највисоко на превалата и ја гледаш удолницата по која треба да се стркала сетнината, е неизбежен пат на секој човек од кога се искачил на самарникот. И тука е сосема логичното: „Ми се допаѓаш да те гледам и да ти се радувам весела / обвинена во доблеста на староста“ (53).

Од друга страна, пак, сето тоа го става под знак на прашање во песната „Метафизичката делта“. Според тоа, не е сè рамно, а треба да се освојува и таквиот простор уште во искачувањето без да се остане само на делтата, како ќе рече авторот изреволтирано: „Кој ѓавол нè натера да ги пееме болките на светов / кога постои толку многу радост расфрлена по просторот / и прирака му е секому само да ја гледа“ (60). Многу висока наласка од која читателот би требало да изнесе свое мислење.

7.

Збирката малку необична по својата содржина, како и необична по градбата на стиховите во неа, и не случајно е тоа, кога, речиси, ја завршува книгата со онаа прекрасна песна, сонетот „Божикна песна“, единствена во оваа збирка, што го разбираме како потпирање на традицијата и народното сосе сета социјала. Пее и за едното и за другото многу сликовито, мудро, филозофски на пословична спротивност. Притоа, како сè да е ставено во маѓесното и магијата без да се напушти и спротивното. Авторот пее во некаква спротивставеност или пак тоа е израмнување на поетската вага која секогаш и не застанува во таа положба. Оттаму е и препознавањето на неговата душа и неговата загриженост и вознемиреност во неа. Значи, авторот пее од два агли за човекот фрлен среде живејачката на која ука-

жува свесно и како човек и како поет што тргнал да го от-
крива медалот од двете страни. А тоа ни малку не е едно-
ставно и во многу случаи недофатно. Таков не е случајот
кај овој автор. А тоа значи дека не е од оние што ја занема-
руваат вистината.

Тука се поставува големото прашање: Зошто Абре-
бенел избрал таква поетска постапка. Зошто пасош, цере-
монијални денови, зошто и двете страни на медалот, зошто
илузијата лице в лице со вистината и кај сакаше да се најде
авторот? Одговор на тоа Зошто е и песната „Божикна пес-
на“. Сакаше да се најде и како дете во неговата поезија, но
сака да се најде и како старец. Сака да ги види обете стра-
ни на медалот. Сега за сè треба пасош дури и за куќата за
да можеш да ја продадеш на странец. А ние сè продаваме
и продаваме. Бог да чува, можеби е блиску времето кога и
поезијата ќе ја продаваме со пасош. Не знам како ќе се пре-
познаваме? Тоа се оние церемонии што се прават формал-
но, но не и случајно, далеку од потребите на човекот, а тој
се прпелка во една мизерна живеачка и нагоре до самарни-
кот и надолу од него до сетнината и точката на реката.

Значи, во основата на поезијата на Абребенел е вис-
тината, илузијата, револтот, светот полн со искривени и
лажни обноси сведени на церемонијалност. Меѓу вистина-
та и илузијата, од една, и револтот на поетот од тоа и
живејачката затворена во 'рѓа, од друга страна, е човекот
што боледува од 'рѓа, разврат, а тоа ти е рамно на боледу-
вање и од љубов. Сè Останува на Господ, ако го има, што
личи на илузија, а не на реалност и вистина. За сè треба па-
сош, па и за кај Господ. Сè ставено во рамката на формал-
ното рамно на илузијата и церемонијата во искривена над-
ворешна обноска и без вистината.

НИКОЛА КОЧОВСКИ

ПОЕТСКА ИСТОРИЈА НА НАШИОТ НАПАТЕН НАРОД

(Раде Силјан: „Сенка на векот“, издание на
„Матица“, Скопје, 2013)

Сенка на векот!... Неспokoјот на деценииве и болната бесмисла на историјата (недостојна за поминокот на човечки суштества), збрани во еден зборовен сплет, раздиплени како притискачка судбина на еден народ во најновата книга поезија на Раде Силјан, токму со тој наслов: за *сенката* што станала *грда флека на веков*.

Уште во Прологот на книгата, обмислено насловен „Клетва“, иако многу внимателно, се навестува дека станува збор за една тегобна народна судбина, но и за тоа што, како познато својство воопшто на човечките битија, кое не им служи ни малку на чест, станало причина за таа страдална, бесплодна судбина на народов, како „долги прсти“ што го достасуваат.

Почетниот циклус песни „Отворена книга“, започнува со силно укажувачките, премрежни вистини на спомнатата народна судбина, со песната „Костурница“, која е јасно потсетување на Првата светска војна, за која и зборува споменикот:

„На врв планина
Засидани глави.“ (Стр. 11)

За изминато време се зборува, но и за денешно е останато, во потомците, нешто битно и детерминирачко на општата судбина: „Гласот на предците / Во постела од сказани / Долго дреме / Глотно семе / Посеано во невреме“ (Стр. 11).

Се гинело, во одзив на наредбата од големите заблуди, во братска преградка на смртта: „Еден на ов / Друг на иќ / Трет на ски (Стр. 12)

Гинеле и нашите, поробените, но не за ослободителните идеали, туку во општата уништувачка хистерија. Тоа време е, впрочем, време на големиот дележ, големото разнебитување на хомогената национална сушност која веќе векови и векови одолувала на низа историски закани. Во овие воени години, во принудното сфаќање на овој, од искони постоечки живот, почна да се наметнува бројката три. Бројка како трикратно потешка судбина од сите претходни премрежја. И како почеток на нешто допрва кобно. Таа бројка, секако со вистинска тежина на бол, на не само едно место во збиркава ја спомнува поетот Раде Силјан, и тоа си го добива сосем вистинското свое значење.

Разбирлива тага прозвучува и во другите песни што следуваат од овој циклус, што следуваат, како „Претсказание“, „Прокоба“, „Судбина“, „Нишалка“. Мошне жива сликовитост и емотивност избива од овие песни, во нив токму се доживува таа кобност, грозоморна суровост на поминокот на едни заплашени, вековно притиснати души кои знаеле само за неживот, а сеќавањата за самоосознавањата се далечни, иако неизгасливи, додека затишјето, многу поточно, глувежот сред кој се живеело во новите услови е далеку од секаков вистински човечки живот.

Овие песни се набиени со богата метафорика, која во спрега со вистините за најновата национална Голгота, длабоко доживеана од авторот, ги прави до незаборавливост стојносни, така што додека се читаат, на повеќе пати потсетуваат на сличните понирања на Конески и на Шопов во народните небиднини и биднини, па вака подредени во збирката, претставуваат поетска историја на нашиот напатен народ. Со особено длабока доживеаност и силна уметничка експресивност се одликува песната „Судбина: „Во песји шуми / Волци стрвни / завиваат дење / Далечен глас / На забравено време / Нас нè буди / Нашата Голема мајка / Со душа од свила / Ситна песок збира (Стр. 18).

Веднаш по неа, во песната „Нишалка“ читаме: „Душата на народот / Клопче збрана / Болна и лажовна / Ликот на судбината / Кадела од струни / Неизлечива рана (Стр. 18).

Во континуитетот на таквата живејачка, авторот го задржува поетскиот, метафоричниот, сè уште boleжниот поглед и на вековниот отпор на народот. Но напишал ретко успешна и исто толку значајна песна, сè уште полна со немоќ и безнадеж: „Тишината гробна / Длабока јама / Отворена книга / Зандана темна / Последна станица / На врв планина / Плачно небо / Јадри солзи лее / Доодена сверка / По крвта гровта...“ („Зандана“, стр.21).

„Тишината гробна
Длабока јама

Отворена книга
Зандана темна
Последна станица

На врв планина
Плачно небо
Јадри солзи лее

Доодена сверка
По крвта гровта...“ („Зандана“, стр. 21)

Во циклусот „Небесни труби“ ропството е ноќ долга, подолга од вечност, во која „Бесни кучиња / Го распарчија телото / На три дела“.

Треба ли коментар? Не треба дури и за малку образован човек од нашево поднебје.

И понатаму, во „Загатка“, со тешки дилеми за опстојот, па во песната „Небесни труби“, со заблудите во братоубивствени борби, па со лаги, однадвор и однатре, така што „По многу блудни ноќи / Плодот што изрти / На нивата родна / Го исколваа црни птици („Исчезнување“ стр. 29), или во „Тесна кожа“, песна со уште потрагичен мотив, каде сè е заспано, забрането.

Резултат на доследното следење на невремињата, а секако и како една присутност во нив, е и песната со изразит очаен безизглед, „Довикување“, во која е присутен стравот дека можеби идат „Последните мигови / На народот проколнат (Стр. 34).

Третиот циклус, „Лебедова песна“, зазема посебно место во збирката, каде што Раде Силјан реално, со извесен број песни се задржува на типичното сиво живеење, поточно, живуркање кое овој народ одамна го научил. Така, „Во куќата стара“ е песна за една одживеаност, за исчезнати радости кога и породот го нема, кое што, можно, асоцира и на печалбарските таги. Од тој тип е и „Крилата мисла“, песна со сите поетични одлики, и кратка и сета со убави метафори, но задачата на авторот била да го наслика празниот, малкузначниот, сиромашен живот на кој бил осуден нашиот народ, секако тогаш, кога го имаше масовно по нашите села. Тука стиховите претставуваат и одек на една народна филозофија на претрпување, зашто завладала колнатија: „Родот од стеблото наше / Друга рака / Утре ќе го бере (Стр. 50).

Добро забележливо е дека од спомнатите животни услови и состојби принудно изникнале и посебно прифатливи погледи на живејачката, своевидно поднесување и помиреност со нужното, така што негде во овој циклус се завлегло и во народната, од дамнини присутна сообразливост. Такви песни, со медитативно-филозофски одлики, се: „Порака“, „Тагување“, „Отворен гроб“, „Лебедова песна“, „Камена стрела“ и други.

Но, незадоволството на народот лавира. А богатството со мотиви на оваа збирка песни се гледа во нејзината обемност и во бројот на циклуси во неа.

Во циклусот „Завет“ присутна е веќе една изместеност, изопаченост во редот на нештата. Па следуваат и понатаму песни, како „Човекот на нашето време“, каде станува збор за тенденција да се избегне од реалноста, разделувајќи се од несвидното, нешто кое е вистинскиот живот, доброволно предавање на застранување во илузии – појава која, инаку, зборува за здомаченоста од маките, кои веќе преку глава им дошле на луѓето. Тука е, исто така, „Неизлечива болка“, песна за презаситеноста на народот со лаги, а по неа посебно речовитата песна „Неканет гостин“, за случувања на луѓе кои во заблуда очекуваат дека некој отстрана ќе ги извлече од калта.

И како уште едно дополнење, песната „Глетка“ – една смело изречена тажна вистина за расколот на неслога, разделеноста меѓусебна наместо заемно разбирање и олеснување – состојба која, со оглед на претходно разгледаните поетски допрени животни услови, заличува исто така на историски можна.

Доста од досегашните согледувања во написов го откриваат тоа, дека Раде Силјан, поет по својата основа вокација, сепак се зафаќа доста често со сложеното прашање на општествената свест низ невремињата на нашиот народ.

И во циклусот „Крик“, со големата песна од неколку дела, „Небесни скали“, со вистината дека по сите животни перипетии ќе настапи часот на индивидуалната човекова пресметка, како рекапитулација, ќе се наметне заклучокот дека тоа не било живот со нешто вистински вредно, туку само живуркање на народ што страда. И дека мнозина од овој народ доживеале силни делби и разделби, сонувајќи разлетани птици над диви, подмолни амбиси, чувствуваат дека се накрева гласот на предците, но всушност тој глас ете нема кој да го чуе. Меѓутоа, како што сугерира понатаму оваа песна, човекот е тој што може да ги задржи исти состојбите или да ги менува. Од него, како тајна, се уште недонесени многу решенија, уште многу постапки во кои би можело, или не би можело да се верува, пред него стојат уште многу ветувања, кон други, или кон себе, уште многу очекувања, надевања, или самувања...

И како резултат на оваа состојба во која останало да се живее новото секојдневие, во кое веќе сè е можно, како индикација за најновиот морал, читаме:

„Азган мажи

Во нашите гори

Ветер ги вее

Животот алчен

На сет глас моли

Ангел крилест

Судбината своја

Со гаволот ја дели“ („Секојдневие“, стр. 78).

Секако дека ова поетот Раде Силјан, по сето што го напишал во претходните страници, со извесно незадоволство го кажува, како отпуштање и лабавеење, за кое нема ни услови ни воопшто морално оправдување.

И, претставата на тој живот, надополнета со сликата на празна куќа низ која кружи ветрот, незаклучена, оставена „небесен клучар да ја чува“. Навистина лирски кратки, минуциозни сергменти, од кои во претставата на читателот се изградува широк, употполнет мозаик на реалноста – наша народна. („Провев“, стр. 83)

Завршувајќи ја збирката со циклусот „Траги“, Раде Силјан со иста уметничка внушливост ќе ни потенцира слики од нашите народни состојби, како и во самиот почеток на книгава: „Јавето мамурно / Глас ни праќа / Во коритото без вода / Родот наш се дави / Од сите страни / Зинати усти / На пусија збрани.

И уште неколку стихувани вистини – поетски минијатури од кои самата вистина црно болска, вткаени во стихови достоинствени за еден расен поет, вистина која и по толку слики и толку мотиви не знае за потфрлување. Од првата сè до последната страница.

Тука е поместена и впечатливата песна „Заспаната убавица“, посветена на Светлана Христова – Јоциќ, ненадејно почината сред разгорот на живеењето со поезијата. Меѓу останатите, мошне трогателно, прилепчиво за срцето провејува песната „Можеби еден ден“. По сета трагика, од душата избликнат копнеж по моќната, скоро лековита утеха со која ќе започне големото признание на славното, дедовско и предедовско минато. Тогаш, „Од прозорците / На куќите трошни / Подгрбавени старци / Ќе запеат балади / И место млеко / Жедни усти / Солзи ќе пијат (Стр. 96). Така што тоа, во наредната песна „Тревожно време“, прераснува дури до триумфирачка слика на големата победа што ќе се постигне... Можеби е тоа само занес, но тоа се сепак знаци на неискоренет, неуништив оптимизам, кој поетов на убав начин го покажал.

Не е за премолчување и песната за осаменото дете во одајче, кое, загледано во старата слика зад трепкавото кан-

дилце, чувствува дека бледата светилка нешто од него бара... („Слика“, стр. 98).

А во „Видовита песна“, поместена како епилог, по што што било, најодредено, без никакво сомнение, го читаме оптимизмот со кој е напоен нашиот поет Раде Силјан: Овој народ со славно име, својот идеал ќе го постигне. Испреварувајќи ја сенката на векот, по крвав пат ќе мине, но до правдата сам ќе стигне.

Книга која треба да се чита и да се препрочитува. Да се учи и поезијата, да се учи и нешто повеќе за својот народ. Поавтентично, подоживеано, отколку што тоа го кажува самата наука.

Да се читаат, секако, и другите книги на Раде Силјан. И таму ќе се најдат многу нешта што се блиски на ова. Но овојпат целта ми беше да се искажам, јас, прозаист, за значајната добивка на нашата литература, со која таа станува побогата и поупотполнета.

ЈОВАН ПАВЛОВСКИ

ЗА ЖИВОТОТ И ЛЌУБОВТА, АМА И ЗА СМРТТА

Зоран Пејковски, поет и драматург, член на Друштвото на писателите на Македонија од 1995 година, припадник на најмладата поетска генерација, автор на поетските книги: „Тесно Небо“, „Реликвија на светлината“ и „Филозофија на смртта“, како и на драмските текстови: „Последниот чин на комедијата на смртта“ и „Ќубов на вересија“, ја нуди пред читателската јавност монодрамата „За животот, ьубовта и смртта“, едно обмислено и продлабочено остварување, кое на најубав начин ги резимира неговите досегашни настојувања преку поетско и драмско кажување да ја протолкува тајната на животот и смртта, двата најсилни феномени на човековото постоење.

Реков: кое на најубав начин ги резимира неговите досегашни настојувања да ја протолкува тајната на животот и смртта, теми кои беа основната супстанца на досегашните негови литературни преокупации, нагласени во објавените книги, во „Филозофија на смртта“ и „Последниот чин на комедијата на смртта“ посебно. Зашто Пејковски, и како литерат и како автор, чие размислување за човековата судбина, е вградено во неговата филозофија на живејачката, во која смртта е само составка на севкупниот живот на човекот. Воопшто, авторот на „За животот, ьубовта и смртта“ пишува една синтетизирана сторија за **испразнетиот човек**, чија трагедија, всушност, е просветлување одвнатре, при што, со самоуништувањето, смртта е победена, луѓето се ослободени од гревовите, а животот станува и е слободна волја на самиот човек, како што би нагласил самиот автор преку монолотот на **ЧОВЕКОТ СО РАСКОПЧАН МАНТИЛ**, нараторот во монодрамата.

Монодрамата „За животот, ьубовта и смртта“ е тешка, мрачна, всушност, поема, безразлично што е пре-

дадена во еден непрекинат монолог, низ кој гласно се размислува за тоа како да се допре зовриената точка на слободната волја, со која човекот ја потврдува слободата и правото на неа.

Тоа што Зоран Пејковски за врв на слободната волја го избира самоубиството, тоа е прашање за кое може да се дискутира и право на оној кој учествува во дискусијата, да го прифати тоа мислење, тој став, или да го отфрли. Меѓутоа, не може да се спори со авторот кога тој тврди дека „смртта е нешто возвишено, зашто тоа е една чиста, етерична, недефинирана филозофија“. А ако е така, а за него така е, и тоа право на самоопределување Пејковски доста вешто и тврдоглаво, низ целата монодрама, настојчиво, би рекол дури и на свој начин убедливо, го брани, тогаш нам ни останува да се согласиме и да ја прифатиме таа филозофија на постоењето, дотолку повеќе што божјо право е на авторот, што би рекол Св.Павле, сам да го насочува животот на своите херои, па, и сопствениот живот, во крајна линија.

Монодрамата на Пејковски, навистина, е синтагма на судбината на луѓето, опкружени, постојано и во секоја прилика, со несреќи, кои го определуваат и поначесто го утврдуваат нивното постоење. Добро, Пејковски, поточно, неговиот, ЧОВЕКОТ СО РАСКОПЧАН МАНТИЛ, разрешувањето и ослободувањето од тие „темни сили“, кои владеат со него, го наоѓа во доброволното заминување во смртта.

Точно: тоа е највисокиот чин на неговото ослободување, „Ако ви пречи животот, бидете силни и ќе победите“, е пораката на Авторот. Така, сведена на тој основен постулат, монодрамата е царство на мракот, во кое човекот се чувствува слаб и беспомошен. Само навидум, зашто низ целата монодрама „За животот, љубовта и смртта“ се провлекува јасната нагласка дека она што е розово, она што е убаво, она што е јасно во животот, тоа е љубовта и пак љубовта! „Запаметете, љубовта постојано треба да е со Вас!“, ќе кликне сосема на крајот ЧОВЕКОТ СО РАСКОПЧАНИОТ МАНТИЛ, пред да влезе во отворената

гробница од каде што набрзо потоа ќе се слушне пукот. Јасно е, сепак, дека од смртта има нешто повозвишено, посонцесто: „Запомнете! Тоа (љубовта – заб. моја) е нешто возвишено и силно. Тоа, дури, е и пресила и од светата смрт!“

На тој начин монодрамата на Зоран Пејковски „За животот, љубовта и смртта“ добива една нова димензија, дополнителна и битна, која целата драма на ЧОВЕКОТ СО РАСКОПЧАНИОТ МАНТИЛ ја изместува кон светлината, па, на тој начин, ја изместува кон убавината на животот и на целата Зоранова монодрама.

МИЛИЦА ДИМИТРИЈОВСКА-РАДЕВСКА

БАЗИЛИКА НА РАКОПИСОТ ИЛИ ЦРКВА НА ДУШАТА

Оној што ја пишува песната ги избира зборовите како ѕвезди на небото за да погледне низ дуљбијата и да проникне во тајните на универзумот. Оној што ја чита песната се обидува да го одгатне тајнописот, секој знак, секое исцртување со ноктот по масата за да проникне во длабочината на страдањето, во потсвеста, во издишките на поетот. Така, песната станува отворен дијалог, незавршена реченица без почеток и крај, незавршена реченица која не се римува сама со себе, туку еднакво и со татнежот на секавиците и со тишината на неизговорената мисла.

И поетскиот текст на Борче Панов „Базилика на ракописот“ е отворање на портите на храмот на душата, на раздавање на светото во себе како понада за гладните за искрени мечтаења, за сомнежите со кои ја крпиме живеачката колку и да ја замислуваме и доживуваме (не)совршена.

Се вели дека сите патишта водат во Рим, затоа што во секој дом, во секоја улица ќе пронајдете камен кој можеби не е камен на мудроста, но е камен кој во себе го вжилил времето минато и времето идно, затоа што под секој покрив, на секоја трпеза се оддиплуваат тажните и насетени воздишки на љубовта. Ако ги допрете сидовите на базиликата на дланките ќе го почувствувате студенилото на камениот, но и влагата што се лепи околу срцето како пенлив извор во окото на неспокојот. Ако го подигнете погледот кон сводот на базиликата за да го откриете сонцето, топлината, само мала црнка на врвот на куполата ќе сетите како ви намигнува, ве мами како риба плашица нурната во бранот на животот.

Така доживеана поезијата на Борче Панов, доволно зборува за неговиот длабок немир, за чинот и чинката да воспостави хармонија меѓу светот што го живее и оној што го доживува. Овие витражи на сонот реферираат една постојана творечка опсервација која е композициски и структурно ослободена од конвенциите на јазичниот код. Првата, воведна песна „Воздушна солза“ мотивски го исполнува текот на пеењето со една безвременост, бестелесност на есенцијалните прашања на животот и смртта. Напати тоа е врамување во минатото, во традицијата, за потоа да премине во надреалистична слика на индивидуалниот загриз на толината на сонот што претставува сигурно и скришно место на душата. Со внатрешни дигресији и одболувани метафори Борче Панов на песната ѝ дава еден доверлив тон на непремолчување: „и над неа моите црвени крвни зрна лебдат / и врз неа едно бело царче слетува / топли зрна сон да зобат“.

Во циклусот „Месечарење до крајот на реченицата“ се поместени десетина песни кои јасно го откриваат интересот на поетот за вредностите на животот, непредимензиониран, туку едноставен во својата форма, но сепак митски длабоко извлечен од едно искусвено понирање на оние кои го обележале тоа извишување, а тоа и во овој циклус, па и во другите е дедото на поетот што од своја страна конотира еден архетип на митската димензија за потрага по тревката на бесмртноста, по оној сизифовски стремеж да се победи животот, а со тоа и смртта. Ова луцидно сознание е во директна врска со самата песна, со самиот творечки процес, со неговата интима која на моменти длабоко потресува со тајните што ги воочува: „и камен да сум / извлечи ги темнината / и светлината / од мене одеднаш / и обмолчи ги“ („Базилика на ракописот“).

Вооедно тоа е „крв што жонглира со 8000 поетски мисли“, односно тоа е светот, прокобата и прокудата на современиот човек, чии соништа не се само пејзажен колорит туку свет на пикасовски колажи на страсти, интимни девијации, неспокојства, градови во кои превагнува металот и неонската светлина. Затоа поетот солира: „пишував

и само пишував / зашто полесно да пишувам / отколку да дишам ми е“ („Книгата за трите грама“).

Тој во процесот на создавање на песната ја разоткрива и суштината на своето постоење, смислата и вредноста на себе си. Егзистенцијалното прашање што самиот го наметнува за тоа колку тежи среде песната, само по себе е клучот на енигмата за тој метафизички процес, за тоа колку топлина зрачине помеѓу животот и смртта, колку човечност оставаме во нашите записи, во нашите коленичења, во нашите грчевити заграбувања на последниот здив, на последниот сјај во очите. Сосема мерлива е таа граница помеѓу материјалното и духовното, помеѓу телесното и бестелесното, помеѓу сите граници на свесното и бесвесното. Затоа што раѓањето на песната и нејзината физичка смрт во моментот кога е запишана за поетот се исто колку и еден човечки живот, со тоа на песната < дава животворна искра, секоја песна е дете што проодува во светот на критиката. Оттука во песните „Стрела“ и „Копје“ поетот е духовен воин, чијашто сила се наоѓа во интуитивните вибрации, и секогаш е пред своето време, пред мигот, пред насетениот сомнеж: „пред зборот мој замавнувам / и пред смртта трчам / неизговор имам / за сето она што не го гледам“ („Копје“).

Зад таа непостојаност на светот, зад тоа двоене, за тоа двоумење стои цврстата верба на поетот Панов дека колку и да е алогичен светот толку е длабока вербата во магичната сила на зборот, што како тврдина изникнува од праисконот, од длетото на сидарите на свеста за опстојот и непрекинливата река на фрескосликување на непокорот и човечките голготи. Во поезијата на Борче Панов лирскиот субјект е во постојана опозиција со ти, со другоста, со она што стои наспроти него, самиот независно дали е тоа љубената, неговата сенка, дедо му, пријателот, водата, тврдината, каменот... Сè во песната на Панов е во внатрешна опозиција, сè си има свој противник, но и собеседник во песната, во мислата што му жари на дланките: „овде сум само не ме гледаш / зашто во здивот поетот живее ти реков

/ а ти / дека до тебе сум кога ме издишуваш / а јас дека не сакам да сум / ниту ќе бидам“ („Бог ги сака поетите“).

Во песната „Центарот на светот“, поетот Панов е стигматичен обележувач на историјата. Тој не замавнува со големи зборови кои патетично прозвучуваат, туку со мерлива едноставност која крие длабоки тајни, вистини и несоборливи аргументи излеани преку одоболувани каденци, преку рустикални метафори и компарации го соголува пред нас премолкот: „клепките ни ги отвораат / и ко крв, ко свадба во нас / центарот на светот го поместуваат“.

Панов е длабоко рефлексивно-медитативен во циклусот „Незакостено небо“, сите песни започнуваат со поширок зафат на универзални стремења, за потоа да кулминираат кон длабока издишка во потрага по вистинските нешта, кон она ти што е најблиску до она јас, како најлогична врска со безвременоста на универзумот. Тој небесно во неговата поезија ги сублимира насушните зборови кои бараат тишина, милост, разум. Тука, како и во многу други песни поетот апострофира сентенции кои се белег на духовните премрежја на поетот: „на судбината и припаѓаш / само со она што не било твое“.

Всушност, во песната „Незакостено небо“, како и во „Разгром“ поетот е возвишено реторичен, глас што говори од ’рвеникот на неспокојот, од тоа божествено глаголење на една ранлива трепетлика што ја среќаваме и во поезијата на Гане Тодоровски. Поетот е самотник, среде средето на животниот опстој, ранлив и лунсав собеседник на парадоксалноста на животот. Во овој циклус ќе насетиме и благ навев, треперливо струење на Александар Блок, Рафаел Алберти, на оној поетски вознес да не < се даде записка на самотноста, на отуѓенота од светот, на измамата и привидот. Има нешто во песната на Борче Панов толку интимно и ранливо, има една мисла која како змев му дише во вратот, го следи во следот неволности, и секогаш < го бара нишанот, посоката, ја зауздува како ат што бодина по калдрма во глуво доба, во зол час: „и ко трепет на пламенчето од свеќата пак зборот го / допирам / со усните на кои до поло-

вина за љубовта ти зборувам, / а половина в бескрвен говор се грчам“ („Разгром“).

Колку пати тој нерв на тишината лебди во мислата на поетот е прашање кое само по себе го дава и одговорот, онолку и толку колку што поетот ќе се соочи со избликот на денот, со мигот што го насочува неговиот светоглед. Во песните на Панов откриваме и буење на една нескротлива сила овоплотена во елементарната материја од која опстојуваче, а тоа е „една љубов / сè повеќе ко потоп надраснува“.

Во стихот „една ноќ да ме оставиш со сон без сеќавања“ („Ехо на дарувањето“) - откриваме ранливост, тага и потреба за спокој. Час поетот сака да дарува, час тоа дарување е неповратно ехо, час е устремен кон себе си, час кон патиштата божји. Судбински, се чини е вплетен во играта на давањето, затоа што, на крајот од краиштата, и животот ни е подарен и ние понатаму го даруваме со секој здив, со секоја воздишка, колку и бесмислено и беследно да изгледа сето тоа. Поетот ги избира зборовите, им дава форма и душа, ние дишаме од таа книга, го зафаќаме калемот најпрвин со нашето око, тој зрее на крајот на тишината и во тој одболуван молк се раѓа мислата за толкување на толкуваното, за следот на сонот како отворена рана, како мечта со меч трокрилен прободена тогаш кога ја допираме првината на муграта.

„Долг е патот на топлината си мислев дишејќи во / студеното“, („Книга на дишењето“) пее поетот, пее за селидбите на пукнатините во себе, за темниот ред, редот на раѓањето кој не стои во редот на смртта, за тој непомирлив антагонизам на почетокот и крајот, на висината и падот, на среќата и несреќата, на тагата и радоста, на тоа дволично секојдневие зашто „кога сонуваш ни жив ни умрен си“ / од првото видело до последната мисла будна“ („Дволично секојдневие“). Овој циклус како да е заедно одболуван со сеќавањата и мудроста на дедото на поетот, тој е неговата сенка, неговата продолжена мисла и мудра глава. Тивка мисла по која копнее поетот ја пронаоѓа во библиската вистина за верата, љубовта и надежта како единствено

можно тихување со животот. Така поетот станува читач на мисли, тој е мајстор на звукот на ритмот на времето и недораскажаните приказни на насетените мигови на судбина-та.

Многу често во народот се употребуваат фразите - тој си има (нема) ангел, ангелот му работи, ангел чувар, и сето тоа имплицира заштита, среќа, благосостојба, верба, позитивна енергија за животот и живеачката. Во поезијата на Панов тоа е ангелот на потсвеста, би рекле натсвеста, тоа се два гласа слеани во еден „в едно грло живееме / јас и голата вистина зад сите зборови / на овој свет“. Борче Панов во песните од циклусот „Ангелот на потсвеста“ станува (е) сугестивен паталец, метроном на месечевите мени на хипертензивното доживување на светот. „А кога ги склопиме слушалките / остана да молчи таа во црниот телефон / сè додека не засвони / еднаш на земјата и вторпат на небо-то“ („Црн телефон“).

Таа линија на несигурноста, речиси доведена до драматично реторичко обраќање на воздишки ах, ех, о во напливи од морници го освојуваат циклусот „Кардиограм на две срца“, „ех / несону што по телово ми трпнеш / зар можеш да знаеш / каков хирург е сонот со скалпелот на безоснанието / кога душата / со едната рака в друго раѓање ми преминува“ („Морници и трпки“).

И во овој циклус како и во претходните се повторуваат лексичките единици воздишка, љубов, смрт, тишина, молк, тело, јас, наспрема ти, како синестезија на едновременото вдишување на животот со сите сетила, со секоја поран на свеста. Во песните љубовта не е насочена само еден субјект, кон една жена, туку таа претставува универзално доживување на самата љубов како таква. Љубовта во поезијата на Панов има повеќе лица „ко голема турутка со едно сал зрно пченка на дното / љубовта е / па ко гладен фазан што ко в примка си навира глава / и мене турутка љубовта / пред очи ми стави“. („Турутка)Таа, љубовта е јазолот на страдањето, но и на божјата милост да се проникне во тајните на срцето, таа е животворната искра, тоа е грстот бистрина од кој изникнува поезијата. Секој стих од

песните е осветлен од тој блесок на молњата што е скриен во срцето на жената.

И сосема на крајот, од ракописот Борче Панов го потврдува својот немир низ еден поетски есеј за несигурноста. Во храмот на поезијата нè воведе со една воздушна сила, со едно бестелесно освојување на просторот, наспроти сите органичувања, за на крајот да ни покаже колку сето тоа било привид, со колку дилеми се бори човечката душа низ своето патување во животот. Колку е сè привид зад тој храм наречено човек, колку секој од нас може да се дозволи да се разголи пред светот. Се чини никој друг како поетот во изборот на вистинскиот збор што ја убива тишината и долгото молчење пред вратите на базиликата.

БРАНКО НАУМОВСКИ

ПРЕКРАСНА ОДА ЗА ЖИВОТНИОТ ОД ПО ЖИЦАТА

(Жаклина Михајлова: „Од по жица“, МЛД „Григор
Прличев“ – Сиднеј, Австралија, 2013, двојазично –
македонски и англиски)

Стихозбирката „Од по жица“ на Жаклинаа Михајлова што ја издаде Македонското литературно друштво „Григор Прличев“ од Сиднеј, во 2013 година, е нејзина прва поетска книга, книжевно новороденче кое со своите литературни вредности веднаш блесна во македонските литературни простори и меѓу македонската читателска публика во Австралија (каде поетесата живее и твори) но и во родната татковина Македонија за што го доби и високото општествено признание „Иселеничка грамота“ што го доделува Матицата на иселениците на Македонија. Блесна оваа прекрасна стихозбирка отпечатена двојазично на англиски и на македонски јазик, затоа што во секоја песна е содржан по еден зрак светлина, затоа што во секој стих зрачи идејата за суштината на животот и неговата појавност со сите загатки и одгатки, затоа што од секој стих потекува поплава од мисли и размисли за секогаш да надвлее светлината над мракот, да надвлее позитивната мисла во сите законитости на човечкото битисување и судбина, па и кодот што го носиме во себе како неизбришлива трага на корени-те во човекот.

Поетесата Михајлова „одејќи по жица“, како впрочем, што сите ние луѓето го правиме тоа – жонглирајќи низ животот, го следи својот код, патот, или, поточно речено, патеката на својот живот од родната Македонија каде се родила и пораснала, па се до Австралија каде денес живее и работи, земјата во која остава неизбришливи траги и како поетеса но и како голем општерствено-културен работник,

македонски деец и патриот. Таа е поетеса која тони и во сништата, но и во убавата или суровата реалност со сите свои сетилни дразби на моменталната или вечната вистина за миговноста кога животот се движи по жица, а долу, под тој живот е бездната на страдањето или непостоењето. Како тој од по жица да е општочовечко космичко правило, за човекот еднаш да свати дека животот сепак е живот, но е кус, а стремежот за поистоветување на душите да остане како аманет: „На татко ми Томо Јованов...“ како што Жаклина Михајлова пишува во самата посвета на книгата. А што всушност е животот?

„Животно течение,
грст од ДНК што
дише од дамина
како нем сведок за
диригирано мнение.“ („Живот“)

Немилосреден е одот по жицата. Течение. Тек што тече, дотекува и оттекува. Некоја вечна вистина или лага:

„Ден по ден
летаат годиниите,
ден по ден
шетаат мислите,
ден по ден
минува времето
безмилосно,
чиниш полно,
а празно!“ („Течение“)

А токму овие стихови се бисерни филозофски реминисценции на поетесата Михајлова! И поетска импресија и поетска експресија да се фрли поглед на животот, на годините што летаат со сите сетилни дразби на лирското во себе, за во надеж, оваа песна поетесата да ја продолжи со стиховите:

„Сè во очекување на
некое ново време,
со надеж за светлост,
за спокоен живот,
за убав збор,

за љубов...“

А последниот стих од оваа песна, да гласи „Залажување!“ Значи, се следи и добрината и суровата вистина! Стоички, филозофски стоички од страна на оваа наша поетеса која знае да го каже тоа што сака да го каже, дека како дел од животната вистина е и нашето залажување макар и колку да сме ја сакале среќата да ни биде како содружник, како друшка на нашиот живот.

Жаклина Михајлова е маг на зборот, на напишаниот и изрезбарениот збор во секој стих, во секоја песна од стихозбирката „Од по жица“ која е поделена на три циклуси: „Живот“ (19 песни), „На Македонија“ (7 песни) и „Австралија – вечен непокор“ (7 песни). Таа зборува со таков јазик – читлив и разбирлив па и заносно лирски, така што е далеку од квазипоетското а туѓи и се бесмислените зборови или играта на зборови, туѓа и е уметноста заради уметност или да се напиши стих без значење. Таа го резбара зборот, како најубавата резба во нашите стари македонско манастири, а браздата во секој нејзин стих е длабока и по темата и по мотивот. Песните се едноставни но мили и ја пленуваат душата на читателот и со едноставноста но и со блажеконеската форма на топлината која зрачи од нив. Една од нив е и песната „Живот“, привлечна, автобиографска:

„Животе мој
непредвидлив,
животе мој
непоштеделив.
Трнлив пат,
зрак сончевина,
длабока празнина...“

И покрај празнината поетесата се среќава и со стаклен пиедестал на кој се искачила, но тука е и вреќата солзи, насмевките, коските... Се е пепел пеплосан, а сепак се уште тлее желбата за уште и уште... Или, како што рекле нашите народни македонски мудреци од минатото „Око ненаситно“... Оваа песна е и знаење и умење на уметнички начин да се каже вистината и колку да била болна таа, ама е вистина од човечкиот код кој сите ние луѓето го но-

симе скриен длабоко во нас а не сме свесни за тоа и дека „уштето“ и колку животот да бил краток, нема крај.

Во оваа смисла, во кажувањето на филозофската вистина за животот, но и укажувањето човекот да запре малку, да земе здив е и песната „Од по жица“ по која е земен и насловот на книгата. Таа содржи метафорични и мисловни слики што се движат напредно со „летањето“, но и поетовото кажување и укажување за можниот пад, за паѓањето кое е составен дел на реалноста... Песна со силна имагинација и продлабоченост на мислата:

„Животот е врвлица
од настани и луѓе,
животот е кошница
пчели рој – народ в „бој“!

Човече застани,
земи здив –
човек си!“

за истата песна да заврши со стиховите:

„Човече застани!
Жицата под тебе слаба е!
Бездна те чека црна!
Човече,
собери ум зстани!

Помирисај, послушај,
поверувај, постои...
Постоиш ли?“

Или, како што во Библијата е запишано „Земја еси...“ А земја сме, нели? Земја сме, тоа ни го укажува со оваа песна Жаклина Михајлова, ни ги укажува нештата зад нивната појавност што не ја гледаме или се правиме слепи.

Една од најтопло испеаните песни на Жаклина Михајлова во оваа стихозбирка е песната „Ангели“, песна откорната од дамарите на нејзината душа и мајчинско срце а посветена на нејзината челада. Таа пее за своите мамини ангелчиња за радоста и љубовта што им ја даруваат тие, за денот што и го разденуваат... На крајот мајчински со ре-

зигнација и тага да констатира дека и од животната вистина, дека секое „пиле“ треба да има и создаде свое гнездо, нема бегање:

„Како ли ќе ги раширам рацете
да одлетате?“

Песна што пленува со својата таговност е и песната „На татко ми“. Песна посветена на нејзиниот родител кој си замина брзо и неповратно а кој остави неспокој со својот молк а студената плоча на гробот не зборува и не го кажува скриеното в душа за да го слушнат блиските, па поетесата низ стихови се прашува:

„Како да им вдахнеме
проста душа, чесност,
и малку од твојот разум
на другите ни по род?
Како?“

Метафорика испреплетена со јад и болка за да се дојде, да стигне до мудроста.

Жаклина Михајлова, во месец април 2007 година инспирана од прекрасниот пејзаж на месноста „Талбинго“ во близината на Сиднеј, Австралија, ја напишала антологиски убавата песна „На зајдисонце“. Нешто слична по пејзажноста и топлината на стихот како кај „Тга за југ“ од нашиот поетски гениј Константин Миладинов:

„Кога сонцетоа заоѓа,
токму тогаш копнеж изртува.
Копнеж за уште малку време за доживот,
копнеж за достиг на недостигот,
копнеж за уште нешто,
уште нешто,
само уште нешто,
нештичко...“

Токму на зајдисонце!“

Но не „сонце да зајдвит ја да умирам“ како кај Константин Миладинов, туку уште по антологиски испеано од Михајлова, токму на зајдисонце да се побара уште нешто, нештичко – живот! Блеска и во ова песна зборот, љубовта

за живот, нескриените чувства да се поживее уште малку „нештичко“ од пишаното, од запишаното во кодот!

Вториот циклус од стихозбирката „Од по жица“ е посветена на Македонија, за исклесаниот македонски рељеф што поетесата го носи в срце, за љубовта кон родната грутка и голготата низ која со своите стихови вјаса боса... Боса и низ трње но и низ ливади расцутени македонски, цветни... Песни полни патриотизам и размисли за судбината на својата татковина, загриженост не бучна и наметлива, но кажана топло, со љубов, продлабоченост и проживеана мисловност – плод на носталгијата што поетесата ја носи в душа. Песни полни со нескриени емоции, со прашања но и со одговори ... Нескриен е копнежот за родната грутка:

„Копнеам
песна да запејам,
три рала свирки да засвират,
а јас оро да заиграм.
Оро стројно,
македонско..“ („Копнеж“)

Песната „Илинденска“ споредбено кажува што се случило 1903 а што во 2007 година... Херојство и некоја тага... Востание некогаш и столчен морал век потоа... Некој мрачен денешен порив на некои од Македонците на кој Михајлова со право укажува:

„... а времето како да застанало
и чека,
за свест наша насушна
лелека!“

Со тешка болка в душа поетесата Михајлова ја испеала и песната „Елегија за Македонија“. Елегија полна емоции, поетичност и лиризам, елегија за идеалите и болката од суровата вистина:

„... Што ли цела в маки тлееш,
што ли плачеш,
да прозбориш не смееш?“

Во циклусот песни посветени на нејзината драга татковина „На Македонија“ поместена е песната со наслов

„На Исус“, песна која содржи шеснаесет стихови, песна посветена на нашиот Бог Исус Христос, песна – молитва упатена кон Него... Песна инспирана од Неговите страдања за да го спаси човештвото но и споредбено, инспирација од страдањата на татковината на поетесата – Македонија:

„И ти ли си наш, оче?
И ти ли си крв Македонска?
И тебе те распнале,
а те следат в чекор.“

Ги пишува овие стихови Жаклина Михајлова и тагува истовремено и за Исус и за Македонија зашто и на Бог и на Македонија некој посакувал и ден денес сака да им ја одземе светоста и светите идеали во заштита на своето, да го заштити светото свое од егоистичко Јас, Јас на негации и злосторнички соништа - да се поништи постоењето и на Бога кој невин го предале на Пилата, како и нас Македонците невини што не присилуваат самите да си го промениме светото име на светата земја Македонија, да го смениме нејзиното Библиско име.

Оваа песна е со оригинални и неповторливи филозофски размисли за споредбени библиски факти, со едно прашање упатено и кон Исуса но и кон безумните политики на некои што нè не признаваат, кон човекомрасците кои со своите лаги спроведуваат меѓународен терор кон еден народ и библиска нација:

„... Историја си жива
Исусе, сине,
да не си задоеен од
македонско виме?“

А вимето, мајчиното виме по страданијата ни е исто – и на Бога и нашето...

Третиот циклус песни „Австралија – вечен непокор“ се песни инспирирани од животот на поетесата во оваа далечна и егзотична земја. Таа живее во нов свет, во нова стварност, во ново јаве со соништа од стари крај... Се менуваат поетски слики, некоја нова љубов кон новата татковина, песни неверојатни по својата композиција, пораки и

умешност на поетски начин да се искаже доживеаното. Во овие песни дише Австралија низ белите дробови на македонската поетеса, дишат звуците на австралиската тишина „на тепсија раскош, на вршник од ѕвезди...“

„... Меѓу нив
осамен жубор
од гласови
гладни
за звуците
на тишината!“

Песната „Улуру“ од овој циклус на стихозбирката, што го носи насловот „Австралија – вечен непокор“, чинам, е најубава песна со антологиски поетски вредности. Носи наслов по една месност, по едно прекрасно земјино катче што се наоѓа во Австралија. Тоа е песна проникната од инспирацијата за едно природно совршенство и убавина и за специфичната хармонија на универзумот да создаде вечност и вечна убавина та човекот како и поетесата Михајлова да се вклопат во таа разгледница:

„... И чиниш
времето
во разгледница
те става
за навек.
Живот...“

Богато е мисловното и емотивно јадро во песните од стихозбирката „Од по жица“ од Жаклина Михајлова. Песните се проткаени со своја изразита творечка индивидуалност и по големината на својот зафат но и по длабочината на пораките што ги носи во себе секоја песна. Таа во себе носи вистински вредности кои допрва ќе бидат вреднувани...

Ете, тоа е таа Жаклина Михајлова, лирски распеаната и разнежена поетеса! Наша среќа што ја имаме таква ние Македонците во Австралија, но и Македонците во Македонија и Македонците во целиот свет!

СОДРЖИНА

ПРОЗА

- 5 Владимир Костов
Рабуш
- 12 Јордан Плевнеш
Вечната куќа (седма сцена)
- 17 Петре Димовски
Операција на љубовта
- 22 Добре Тодоровски
Оче мој
- 26 Петко Шипинкаровски
Нема пресни гробови
- 33 Андрија Дојчиноски
Блесок

ПОЕЗИЈА

- 43 Веле Смилевски
Книгата идеја, Книгата есеј,
Телото на книгата, Римувана книга,
Книгата фрагмент, Предметите на книгата
- 49 Панде Манојлов
Скршено огледало, Се плашам,
Странци, Татковинска, Порти
- 55 Здравко Божиновски
Светот е толку мал,
Во чест на Мажита Гавури
- 61 Кочо Топузоски
Тука спиеш, Куличе кое веќе го нема,
Доаѓање на Мечкин Камен
- 64 Кире Неделковски
Јавно толкување, Шекспиров залив,
Охридско Езеро, Чинар, Св. Кирил и Методиј
- 69 Зоран Пејковски
За сонувачот

- 75 Мирјана Стојановска
Аз, буки..., Пергамент,
Клинесто писмо, Традиција
- 80 Весна Мундишевска-Велјановска
Самоодрек, Јас во бистата или
бистата во мене, Фанурија, Промисла
- 84 Никола Јованоски
од циклусот Ритамот и зборот
- 87 Иван Василевски
Јован Кукузел, Плаошник, Житие
- 92 Елизабета Јончиќ
Раѓање, Конечен суд
- 94 Елена Пренцова
Жена, Во цебот на мојот сакан, Каскадерска,
Ако се обидам да плачам, Три генерации
- 99 Билјана Димко
Јас и Бог, Напред, Предоцна, Гораст
- 103 Никола Илијовски
Влажни се улиците, Скриени од ноќта,
Гола планета, Сеќавање во недоглед
- 107 Наташа Василевска-Трајчевска
Ева, Пожар, Елегија за мачениците
- 110 Илче Стојановски
Кротка, Таен влез, Сам на брегот на сонот

К Р И Т И К А

- 115 Радован П. Цветковски
Поставка меѓу вистината и илузијата
- 127 Никола Кочовски
Поетска историја на нашиот напатен народ
- 134 Јован Павловски
За животот и љубовта, ама и за смртта
- 137 Милица Димитријовска-Радевска
Базилика на ракописот или црква на душата
- 144 Бранко Наумовски
Прекрасна ода за животниот ѓд по жицата

РАСТ – Списание за книжевност, уметност и култура

Издавач: Битолски книжевен круг – Битола

Ул. „Ленинова“ бб, 7000 Битола

Жиро-сметка: 500000000616559

Даночен број: 4002008505311

Депонентна банка: Стопанска банка а.д. Битола

За издавачот

Петре Димовски

Редакција:

Зоран Пејковски, главен и одговорен уредник
Кире Неделковски, заменик на главниот уредник
Весна Мундишевска-Велјановска, уредник

Јазична редакција:

Прилозите се редактирани од авторите

Компјутерска обработка:

Весна Мундишевска-Велјановска

Дизајн на корица:

Миле Атанасоски

Печати:

„Графопром“ – Битола

Битола,
јуни 2014 г.

ISSN 1409–9330

УДК 82+7+008